

Prostitucija u Hrvatskoj i poredbenom pravu te prednosti i nedostaci njezine legalizacije

Križanić, Sabina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:016469>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za kazneno pravo

Sabina Križanić

**PROSTITUCIJA U HRVATSKOJ I POREDBENOM PRAVU TE PREDNOSTI I
NEDOSTACI NJEZINE LEGALIZACIJE**

Diplomski rad

Zagreb 2023.

REPUBLIKA HRVATSKA
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
P R A V N I F A K U L T E T

Student:
Sabina Križanić

Naslov diplomskog rada:
PROSTITUCIJA U HRVATSKOJ I POREDBENOM PRAVU TE PREDNOSTI I
NEDOSTACI NJEZINE LEGALIZACIJE

Kolegij:
KAZNENO PRAVO

Mentor:
izv. prof. dr. sc. Aleksandar Maršavelski

Zagreb, svibanj 2023.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

Ovime potvrđujem da sam osobno napisao/la diplomski rad pod naslovom:

Prostitucija u Hrvatskoj i poredbenom pravu te prednosti i nedostaci njezine legalizacije

i da sam njegov autor/ica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (bilo da su u pitanju mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni ili popularni članci) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime:

Sabina Križanić

Datum:

29.05.2023

Sadržaj:

Uvod	1
1.1. Pojmovno određenje.....	2
1.2 Fenomenologija prostitucije	3
1.3. Etiologije prostitucije	6
Povijesni razvoj regulacije prostitucije	7
Pravna regulacija prostitucije u Hrvatskoj	14
3.1 Prekršajna regulacija	16
3.2. Kazneno djelo prostitucije.....	20
3.3.Povezanost prostitucije s drugim kaznenim djelima	22
Prostitucija u poredbenim zakonodavstvima.....	25
4.1. Švedska.....	26
4.2. Nizozemska	27
4.3. Njemačka.....	29
4.4. Novi Zeland.....	30
Pitanje legalizacije prostitucije.....	31
5.1 Moralne dileme oko legalizacije prostitucije	31
5.2. Legalizacija prostitucije s aspekta prekršajnog prava	32
5.3. Legalizacija prostitucije s aspekta kaznenog prava.....	33
5.4. Legalizacija prostitucije s aspekta radnog prava	35
Sudska praksa u Hrvatskoj	36
Zaključak.....	39
Literatura	41

Uvod

Društveni fenomen, društveni problem, najstariji zanat na svijetu kao i jedna od najraširenijih tabu tema, upravo tim riječima možemo opisati pojam prostitucije. Iako je prostitucija tabu tema ne može se negirati njezino postojanje u svijetu, to je fenomen koji se javlja od početka čovječanstva pa sve do danas te za koji se može reći da će sigurno postojati i u budućnosti. Danas postoje različita razmišljanja na spomen riječi prostitucija. Mnogi ju smatraju lakim izvorom zarade za život dok kod drugih sam pojam izaziva zgražanje, upravo je to razlog zašto je usuglašavanje o tome kako je regulirati i kontrolirati veoma otežano. Društvo od samih svojih početaka pokušava naći način kako postupati s ovom pojavom. Danas u svijetu postoje različiti načini regulacije prostitucije, a odabir sustava je na državi te ovisi o politici pojedine države, njezinoj ekonomskoj moći, kulturološkim stavovima i slično.¹ Ne postoji usklađeno mišljenje o tome treba li prostituciju legalizirati ili potpuno zabraniti. Što je to i koji su razlozi postojanja prostitucije? Bave li se prostitucijom samo žene? Koje su prednosti i mane legalizacije prostitucije? Postoji li mogućnost legalizacije prostitucije u Hrvatskoj? Može li prostitucija biti moralna? Upravo su odgovori na spomenuta pitanja tema ovoga rada. Tema će biti izložena kroz povijesni razvoj regulacije prostitucije pa sve do komparacije današnjeg pravnog okvira prostitucije u Hrvatskoj, Švedskoj, Nizozemskoj, Njemačkoj te Novom Zelandu. U svakoj od navedenih država prihvaćen je drugačiji sustav regulacije prostitucije. Na pitanje koji sustav je najbolji i najučinkovitiji gotovo pa je nemoguće odgovoriti. Naime prostitucija je kontroverzna tema koja se mora promatrati iz različitih uglova. Na temu prostitucije moguće je razgovarati s aspekta kaznenog prava, prekršajnog prava, radnog prava, zaštite ljudskih prava i slično. Radom će biti obuhvaćeno pojmovno određenje, fenomenologija i etiologije prostitucije obzirom da se o posljedicama prostitucije ne može raspravljati ukoliko se ne razmotre i njezini uzroci kao i sudska praksa. Potrebno je spomenuti da se nazivi za seksualne radnike koji će se koristiti kroz ovaj rad odnose podjednako i na ženski i na muški spol.

¹ Milojević Antoliš, Lana; Mihajlović, Petar; Štirik Davor. Prostitucija u hrvatskom prekršajnom i kaznenom pravu. Policijska i sigurnost, Vol. 22 No. 2/2013, (2013.), str. 286.

1.1. Pojmovno određenje

Pojam prostitucija dolazi iz latinskog jezika od riječi *Prostituere*, što bi u prijevodu značilo javno se izvrći bludu, bludničenje, obeščastiti se, potkupljivost². Prostituciju je teško definirati, no najkraće i najjednostavnije rečeno to je prodavanje seksualnih usluga drugoj osobi ili većem broju osoba najčešće za novac ili za neku drugu protuvrijednosti bez obzira prima li tu protuvrijednost osoba koja pruža seksualne usluge ili netko drugi, stoga ju možemo ubrojiti u jednu vrstu uslužne djelatnosti. Mnogi o prostituciji govore u kontekstu negativne pojave što dovodi do stigmatizacije osoba koje se bave tom takozvanom djelatnošću. Kada se govori o osobama koje se bave prostitucijom podrazumijeva se da su osobe ženske populacije pružatelji usluge dok su osobe muške populacije korisnici. „Žene su najčešći profil prostitutke i obično čine većinu prostitutki”.³ No ne treba zanemariti da u suvremeno doba raste postotak muškaraca i djece koji se javljaju upravo kao pružatelji usluge prostitucije. S obzirom da još uvijek preteže ženske osobe kao pružatelji usluge za njih su se u narodu utanačili mnogi pogrdni nazivi kao što su prostitutka, dama noći, prijateljica noći, raspuštenica, sponzoruša, bludnica te drugi, dok se za muškarce koriste nazivi prostitut ili žigolo. Potrebno je spomenuti da danas ljudi za gotovo svaku žensku osobu koja u relativno kratkom vremenskom periodu stekne veće količine novaca i podigne svoj životni standard smatraju da je ta osoba upravo putem prostitucije došla do uspjeha. Također mediji u tome imaju izrazito važnu ulogu, time što oni posvećuju medijski prostor osobi koja do tada nije bila u javnosti neobrazložeci put njezina uspjeha čime dolazi do stvaranja predrasuda i na neki način etiketiranja te osobe i njezine povezanosti ili s kriminalom, prostitucijom ili općenito nečim ilegalnim. U kontekstu prostitucije potrebno je spomenuti i porast tzv. seksualnog turizma koji bilježi sve veći porast u državama u kojima je prostitucija legalizirana kao što su Nizozemska, Tajland, Brazil, Bali i drugi. Naime za mnoge osobe upravo su erotika i seksualne avanture motiv za putovanje te su spremni izdvojiti poprilično velike svote novaca za svoj užitak. Tzv. „crvene četvrti“ ulice su i područja u kojima se pruža takav vid turizma što ih čini prepoznatljivim znakom za turiste, ali i za stanovništvo općenito o tome kakve usluge mogu pronaći na takvim mjestima.

²Klaić, B., *Rječnik stranih riječi*, Zagreb, 1972., Zora, str. 1102.

³Škrinjar, Marijo. Prostitucija, za i protiv. 26.4.2023., Zagreb, (<https://www.tacno.net/zagreb/524689/>) (05.5.2023.).

1.2 Fenomenologija prostitucije

Prostitucija se ne može generalizirati, naime to nije homogena društvena pojava, već ona obuhvaća niz pojavnih oblika. Oblici prostitucije uvjetovani su različitim povijesno-kulturnim, društvenim i ekonomskim karakteristikama pojedinog društva. „Prema vrstama, prostitucija može biti: muška i ženska, prisilna i dobrovoljna, povremena i stalna, ulična i otmjena, obredna i svjetovna, profesionalna – organizirana ili neovisna“.⁴

- Podjela prema spolu odnosi se na mušku i žensku prostituciju. Kao što je već spomenuto uglavnom se ženski spol povezuje s bavljenjem prostitucijom, iako u manjoj mjeri ne treba zanemariti muški spol koji je posljednjih godina u porastu. Potrebno je spomenuti da je uz heteroseksualnu podosta raširena i homoseksualna prostitucija. Američki članak „*Estimating the prevalence and career longevity of prostitute women*“ navodi kako je broj prostitutki u Sjedinjenim Američkim Državama procijenjen na broj od 23 na 100.000 stanovnika. Jačanjem liberalizma kao seksualni radnici javljaju se i transrodne osobe.⁵
- Podjela prema dobi odnosi se na dječju, maloljetničku i odraslu prostituciju. Iako teško za razumjeti veliki broj djece se danas iskorištava u svrhu prostitucije i dječje pornografije. Prema Statističkom pregledu temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2020. godini Ministarstva unutarnjih poslova podneseno je 7 kazneni prijava za kazneno djelo podvođenja djeteta, 227 za kazneno djelo iskorištavanja djece za pornografiju te 15 za prostituciju.⁶
- Prema uzroku i okolnostima razlikujemo dobrovoljnu i prisilnu prostituciju. Dobrovoljnu prostituciju karakterizira to što se osoba samovoljno i bez vanjskog pritiska odluči baviti prostitucijom. Uglavnom takve osobe pronalaze klijente samostalno i same vrše odabir istih, u tom slučaju cijela zarada ostaje njima te se ne dijeli. U zemljama u kojima je prostitucija legalna postoje mjesta tzv. bordeli, javne kuće gdje su osobe zaposlene kao seksualni radnici te primaju plaću od poslodavca. U hrvatskoj dobrovoljnu prostituciju regulira Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira (dalje: ZPPJRM)⁷. S druge strane postoji prisilna prostitucija koja je

⁴Zorko, Tomislav. Prostitucija u Zagrebu u prvoj polovici XX. stoljeća (do početka Drugog svjetskog rata), Zagreb, 2013., str. 5.

⁵Transrodnost je krovni pojam za životna iskustva osoba čiji se rodni identitet razlikuje od rodnog identiteta očekivanoga za spol koji im je pripisan pri rođenju. Milković, Marina. Transrodnost-što je važno znati?. Zagrebačko psihološko društvo, 21.11.2022. (<https://zgpd.hr/2022/11/21/transrodnost-sto-je-vazno-znati/>) (11.6.2023.).

⁶Ministarstvo unutarnjih poslova. Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2020. godini. Zagreb, veljača 2021. (https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Statisticki_pregled_2020_web.pdf) (16.3.2023.).

⁷ Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira (NN 5/90, 30/90, 47/90, 29/94, 114/22, 47/23).

raširenija te se povezuje sa svodništvom, trgovanjem ljudima i ropstvom. U ovom slučaju osoba je prisiljena baviti se prostitucijom i u velikoj većini slučajeva zarada koja se ostvari ne pripada njoj. Kod ovog oblika prostitucije potrebno je da postoji neki vanjski utjecaj, kao što je prisila ili prijetnja druge osobe zbog kojeg se osoba bavi prostitucijom. Osoba koja se naziva svodnik pronalazi klijente te ostvarenu zaradu zadržava u cijelosti ili u većem postotku. U Hrvatskoj prisilna prostitucija regulirana je Kaznenim zakonom (dalje: KZ)⁸.

- Što se tiče stupnja organiziranosti razlikujemo samostalnu prostituciju ili kao dio organizacije. Samostalna prostitucija uglavnom je i dobrovoljna. Osoba samostalno pronalazi klijente, zadržava zaradu u cijelosti te samostalno pronalazi prostor odnosno mjesto za prostituciju. Organizirana prostitucija također može biti i dobrovoljna i prisilna. Prostituciju kao organizaciju karakteriziraju javne kuće, bordeli (fra. *Bordel*), kupleraj (njem. *Kuppelei*), sve su to sinonimi za mjesta odnosno prostore na kojima se provodi prostitucija. Uglavnom su to ugostiteljski objekti čija je primarna djelatnost prostitucija. Njihovo postojanje te način rada ovisi o tome da li je prostitucija u određenoj državi legalizirana ili ne. Ukoliko je prostitucija ilegalna u tom slučaju bordeli su registrirani i prikriveni kao barovi, saloni za masažu, klubovi i slično. Dva su tipa bordela, prvi tip poznat pod nazivom „zatvorena kuća“ jest bordel u kojem su osobe koje pružaju uslugu prostitucije stalno zaposlene te primaju plaću od poslodavca, vlasnika bordela. Drugi tip naziva se „prolazna kuća“, u ovom slučaju vlasnik bordela naplaćuje najam osobama koje se ondje bave prostitucijom, te osobe najčešće samostalno obavljaju djelatnost. Kod drugog primjera prostitucije kao organizacije karakteristično je postojanje osobe koja se naziva svodnik. Svodnik je osoba koja sklapa poslove s klijentom te klijenta povezuje s osobom koja direktno pruža uslugu prostitucije. Svodnik najčešće organizira vrijeme i mjesto za pružanje usluge. Ostvarena zarada se u ovom slučaju dijeli, u većini slučajeva veći postotak od 70-80% zadržava svodnik dok ostatak 20-30% dobiva osoba koja se bavi prostitucijom, no postoje i slučajevi gdje cijela ostvarena zarada pripada svodniku najčešće kod prisilne prostitucije.
- S obzirom na ugled, društveni status prostitutke, način rada, oglašavanje i radnu okolinu možemo razlikovati dvije vrste prostitucije. Ulična prostitucija ili tzv. niska prostitucija najrašireniji je oblik prostitucije. „Zanimljivu tipologiju uličnih prostitutki napravila je poljska autorica M. Jasinska (1967). Ona govori o tri tipa prostitutki: gruzinke – prostitutke koje ordiniraju na prometnim stanicama (željeznice, autobusi, veliki parkinzi za teretna vozila, pristaništa i sl.); uličarke – koje ordiniraju po ulicama velikih gradova; i lokalne prostitutke –

⁸ Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21,114/22,47/23).

koje rade u ugostiteljskim objektima, samostalno ili uz pomoć konobara”.⁹ Mjesto pronalaska klijenata jest ulica, cesta, odmorište na autocesti ili slično. Seksualni radnici mogu se prepoznati po oskudnoj i izazovnoj odjeći bez obzira na vremenske prilike. Kod ove vrste dominira ženski spol kao pružatelj usluge. Usluga se najčešće pruža u automobilu klijenta, kamionu, ulici ili drugoj diskretnoj lokaciji. Druga vrsta je elitna ili visokostatusna prostitucija. Elitna prostitucija potpuna je suprotnost od ulične, prvenstveno u cijeni i mjestu pružanja usluge, a i u odnosu na same seksualne radnike. Kao što i sam naziv kaže, elitna prostitucija nije za svakoga. Klijent koji koristi ovakav vid prostitucije mora biti spreman izdvojiti izrazito veliki iznos novca za dobivenu uslugu. U ovom slučaju klijenti su najčešće političari, biznismeni, nerijetko vrlo poznate i ugledne osobe. Seksualni radnik razlikuje se od onoga koji se bavi uličnom prostitucijom, naime ovdje je slučaj da na prvi pogled osoba ne izgleda kao da pruža takav vid usluge. Nerijetko seksualni radnici nose skupocjenu odjeću i obuću, voze luksuzne automobile te si mogu priuštiti stvari i putovanja koja si rijetko tko može. U nekim slučajevima su to i osobe koje se pojavljuju na televiziji i poznate su javnosti, no o toj strani njihovog posla malo se toga zna. Samo mjesto pružanja usluge su skupi hoteli, koji pružaju udobnost i seksualnom radniku i klijentu te mjesta u kojima je zagarantirana diskrecija od strane osoblja. Nerijetko seksualni radnik osim cijene same usluge prima i poklone od klijenta. Sam pronalazak klijenta ili seksualnog radnika kod ovog oblika prostitucije nije moguć za svakoga, ovdje se do klijenata ili seksualnog radnika dolazi najčešće preko preporuke. „Djevojke na poziv“ ili „*Call girls*“ grupa je djevojaka čije kontakte imaju samo odabrani. Eskort pratnja često se povezuje sa samom prostitucijom, no kod eskort usluge klijent samo plaća vrijeme i društvo bez seksualnih odnosa. Mjesto pružanja eskort usluge može biti hotelska soba, bar, restoran ili slično. Vrlo često eskort dame su lijepe djevojke, s visokim stupnjem obrazovanja koje se angažiraju kao pratnja za poslovne večere. Postoji mogućnost samostalnog rada ili rada posredovanjem agencija za pratnju. Pronalazak seksualnih radnika danas uvelike se razlikuje od nekadašnjeg. Pojavom interneta i telefona, sam način pronalaska klijenata ili seksualnog radnika premjestio se na digitalne platforme.

- Potrebno je spomenuti da danas, u tzv. digitalno doba, veliki udio populacije pronalazi ne samo eksplicitan sadržaj na internetu već koriste i internetske stranice na kojima je dostupan tzv. „virtualni seks“. Definirati se može kao pružanje seksualnih aktivnosti preko video kamera ili tekstualnih poruka za novac. Takve usluge naplaćuju se putem kartičnih transfera, a njihova cijena ovisi o tarifi koja se određuje s obzirom na vremensko trajanje.

⁹ Radulović, Dragan. Prostitucija u Jugoslaviji. Beograd, 1986., str. 38.

1.3. Etiologije prostitucije

Kao što postoje poteškoće kod definiranja prostitucije tako postoje poteškoće i kod definiranja uzroka prostitucije. Uzroci odnosno razlozi prostitucije variraju od seksualnog radnika do seksualnog radnika. Zašto se osoba odluči za to „zanimanje“ odnosno poslovnu djelatnost? Koji su to uzroci koji ju motiviraju u donošenju takve odluke? Što je to privlačno kod prostitucije? Povijesni izvori navode razloge kao što su neimaština, slaboumnost, izopačenost i drugi. Neki od njih i danas su okidač u umu osobe da se započne baviti prostitucijom. Razlog koji se najčešće spominje jest ekonomski. Naravno ovaj razlog izražen je kod osoba koje se dobrovoljno odluče baviti prostitucijom. Sveobuhvatno gledajući ova djelatnost donosi poprilično visoku zaradu, te je upravo to okidač koji osobu navede na prostituciju. Dodatna prednost je ta što nije potrebno nikakvo obrazovanje i pretjerano ulaganje truda. No kod prisilne prostitucije, izostaje ekonomska motiviranost, možemo reći da motivacija kod seksualnog radnika ne postoji, jedina ekonomska motivacija koja postoji jest ona kod osoba, u većini slučajeva to su svodnici, koje organizacijom prostitucije ostvaruju velike količine novaca. Svakako postoje i slučajevi u kojima je motivacija seksualnog radnika njegov užitak ostvaren seksualnim odnosom dok je ekonomski faktor sporedan. Naime postoje osobe koje boluju od progresivnog poremećaja u intimnosti odnosno seksualne ovisnosti¹⁰. Takve se osobe nužno ne bave prostitucijom, no postoje slučajevi u kojima takva osoba uz dobiveni užitak može ostvariti i prihod za osobnu egzistenciju, laički rečeno „spojiti ugodno s korisnim“. No ne treba zanemariti ni razloge kao što su loši obiteljski uvjeti te razne ovisnosti. Ponekad osobe koje su nezadovoljne svojim kako bračnim tako i općenito životom te seksualnom povezanošću sa svojim partnerom zadovoljstvo pronalaze upravo u prostituciji. Želja za nečim novim, uzbudljivim i neobveznim okidač je u ljudskom umu. Potrebno je naglasiti da nema potražnje prostitucija ne bi postojala. Potražnja je *conditio sine qua non* postojanja prostitucije.¹¹ Osim motivacije na strani seksualnog radnika potrebno je osvrnuti se

¹⁰ Britanska Nacionalna zdravstvena služba definirala je ovisnost o seksu kao „mentalni poremećaj u kojem se oboljeli uključuje u seksualne aktivnosti i protiv svoje volje“. Paparella, Tajana. Ovisnost o seksu ista je kao i druge ovisnosti: Ovo su upozorenja da možda imate problem. Večernji list, 23.5.2021. (<https://www.vecernji.hr/lifestyle/ovisnost-o-seksu-ista-je-kao-i-druge-ovisnosti-ovo-su-upozorenja-da-mozda-imate-problem-1494302>) (12.6.20203.).

¹¹ Kanduč, Zoran; Grozdanić, Velinka. Prostitucija (nepoželjna tema, kažnjiva radnja i stalna pojava), Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Rijeka, 1998, 19, str.36.

i na razloge kod osobe koja se odluči konzumirati prostituciju. S gledišta klijenta možemo reći da je njegova motivacija u jednostavnosti prostitucije. Za novac se dobije željena usluga te u većini slučajeva nema emocionalne povezanosti. Obzirom da je tržište prostitucije veliko svaka osoba može dobiti seksualnu uslugu koja odgovara njegovoj kupovnoj moći. Osoba koja konzumira prostituciju uglavnom ne stvara nikakve veze sa seksualnim radnikom. No potrebno je istaknuti da postoje slučajevi u kojima određeni klijent konzumira usluge uvijek od istog seksualnog radnika, tako da u tom slučaju dolazi do stvaranja određene veze, ali ta veza se uvelike razlikuje od uobičajenog partnerskog odnosa. Osobe kao što su turisti u nekoj državi ili poslovni ljudi koji u većini slučajeva raspolažu s većim količinama novaca upravo u prostituciji pronalaze zabavu. Možemo reći da kao što kod seksualnog radnika tako i kod klijenta postoji više razloga koji se međusobno isprepliću, no svakako onaj koji se ističe jest ekonomski.

Povijesni razvoj regulacije prostitucije

Najstariji zanat na svijetu, upravo na izgovor ove rečenice svatko će znati da se radi o prostituciji i to nije bezrazložno. Prostitucije je nešto što je postojalo, postoji i razvidno je da će i u budućnosti postojati. Nemoguće je utvrditi kada se prvi put pojavila prostitucija. Jedno od najstarijih shvaćanja prostitucije bio je shvaćanje u okviru religioznosti, u obliku tzv. hramske prostitucije. U babilonskim hramovima razlikovala su se dva tipa prostitucije. U prvome žena se podvrgavala prostituciji da bi se kasnije udala na uobičajen način, dok drugi karakterizira zaredenost žene kao bludnice. Prvi je tip prikazan u Herodotovom opisu hrama u Mili. Na europskom tlu, Kralj Ciniras uveo je prostituciju na Cipru, a ona se provodila putem obreda u kojima se slavio blud.¹²

Nezaobilazno je spomenuti kako je u staroj Grčkoj postojao veliki broj javnih kuća i prostitutki. Sam stav društva prema braku i ženama stvorio je idealne uvjete za razvoj prostitucije. Brak je bio društveno i ekonomski važna institucija, preljub je strogo osuđivan, a žene nisu imale gotovo nikakva prava. Izvori govore kako je upravo Solon, za kojeg se govori da je najveći atenski zakonodavac, bio osnivač gradskih javnih kuća.¹³ Za Solona se može reći da je bio osnivač legalizirane javne prostitucije¹⁴. Građani su osuđivali preljub, smatrajući da

¹² Henriques, Fernando, *Historija Prostitucije*, Sv. 1: Prostitucija primitivnih, klasičnih i istočnjačkih naroda. Zagreb: Epoha 1968., str. 13.

¹³ *Ibidem*, str. 39.

¹⁴ Zović, Valentina. *Hetairae, meretrices et aliae - Pogled na prostituciju u grčko-rimskom svijetu*. *Latina et Graeca*. Vol.2 No. 30. 2016., str. 72.

šteti društvenim odnosima i porodici, tako da se javna kuća smatrala sredstvom za sprečavanje pucanja brakova. Cijena usluge u odnosu na danas bila je izrazito niska te osim novaca mušterija je morala darovati nešto djevojci. Dakako i u to vrijeme postojala je hijerarhija, tako da su najniže cijene bile u javnim kućama koje su se nalazile u siromašnim četvrtima dok su ekskluzivna svratišta primala samo ugledne goste. Drakonov zakonik propisivao je smrtnu kaznu za silovanje, zavodjenje i preljub, no Solon je uveo izmjene. Kao što je rečeno on je osnovao gradske javne kuće koje su se nazivale „*dicteria*“. Država je kupovala žene koje su bile tzv. javne službenice te su služile puku, a nazivale su se „*dikterijade*“. Pristojba koja se plaćala pripadala je državi. „*Dikterijade*“ su imale nizak položaj u društvu i nisu imale građanska prva. Došlo je do izmjena zakona te je smrtna kazna zamijenjena novčanom, dok se preljub kažnjavao bičevanjem. Nakon perzijskih ratova dolazi do pooštavanja Solonovih zakona u pogledu prostitucije te su se izricale visoke novčane kazne. Kao što je postojala hijerarhija u pogledu javnih kuća tako je postojala i hijerarhija u odnosu na seksualne radnice. Žene u najvišoj klasi nazivale su se „*hetera*“, stupanj ispod nalaze se „*auletride*“, zatim konkubine, a najniža klasa bile su „*dikerijade*“. Bile su obvezne plaćati državni porez, koji se nazivao „*Pornikon telos*“.¹⁵ Javne kuće su bile nadzirane od strane policije. Postojale su i škole za bludnice, škole su polazile služavke ili seoske djevojke koje su njihovi vlasnici prodali. Podvođenje slobodne atenske građanke predstavljao je ozbiljan prekršaj. Zakon je propisivao izgled prostitutke, propisivao je da nose šarene haljine. Iako zakon nije propisivao boju kose s vremenom se stvorio običaj da prostitutke kosu boje u plavo ili nose periku plave boje. Postojala je i ulična prostitucija koja se nije mnogo razlikovala od današnje. Različitost se ogleda u tome da su Atenjani prihvaćali uličnu prostituciju kao nužni dio uličnog života i nije postojala policija koja bi privodila prostitutke.

Možemo reći da je seksualni moral drevnih Rimljana bio besprijekoran¹⁶. Naglašeni seksualni elementi nisu samo ukrašavali javne kuće već su se nerijetko mogli naći i u privatnim kućama. Takvi elementi ukrašavali su i trgove i ostala javna mjesta. Prvo registriranje prostitutki na europskom tlu izvršeno je upravo u Rimu. Rimsku povijest karakteriziraju javna kupališta, postojale su i posebne kupke koje su posjećivale prostitutke i njihovi klijenti, javna kupališta su bila paravan za tajne sastanke.¹⁷ Postojale su bludnice oba spola, specijalizirane za

¹⁵ Henriques, Fernando, *Historija Prostitucije*, Sv. 1: Prostitucija primitivnih, klasičnih i istočnjačkih naroda. Zagreb: Epoha 1968., str. 41.,42.,46.,47.

¹⁶ *Ibidem*, str. 82.

¹⁷ *Ibidem*, str. 93.

masažu. Ova povezanost masaže i seksualnosti održala se sve do danas¹⁸. Prostitucija je bila dopuštena i zakonita, a osobe koje su uživale u uslugama prostitutki nisu nalazile na moralni prezir. Možemo reći da je i u današnjem vrijeme tako obzirom da na molarni prezir nailaze samo seksualni radnici no ne i osobe koje konzumiraju njihove usluge. Prisilna prostitucija obuhvaćala je prostitutke koje su bile robinje ili osuđenice te su se nalazile na samom dnu društva.¹⁹ Prema zakonu suprug je mogao ubiti mušku prostitutku ako je zatekao svoju ženu s njime u seksualnom odnosu. Također je postojala samostalna prostitucija, ali i pod rukovodstvom svodnika kao i danas. Smatralo se da plesačice i glumice pružaju seksualne usluge uz naknadu. Neki izvori navode kako su prostitutke bile odjevene u togu. Prema zakonima silovanje se smatralo zločinom, no kako su prostitutke većinom bile robinje u slučaju njihovog silovanja zakon je predviđao kaznu samo ako je došlo do oštećenja stvari, zato što rob nije bio osoba. Ako je vlasnik robinju prisiljavao na prostitucije to se nije smatralo zločinom zato što je ona bila imovina.²⁰ Seksualni odnos s prostitutkom nije se smatrao preljubom, no nezakonit seksualni odnos, „*stuprum*“ postojao je u slučaju seksualnog odnosa s udatom ženom.²¹ Trenutne, ali i bivše prostitutke nisu se smjele udati za muškarce iz viših društvenih slojeva.²² Prostitutke nisu mogle sastavljati oporuke niti biti nasljednici. Još od doba Aleksandra Severa prostitutke su imale obvezu plaćanja poreza državi, a isti je ukinut za vrijeme vladavine Teodozija II. Danas je u Italiji prostitucija legalna, no karakterizira ju nedostatak pravne regulacije.

Na azijskom kontinentu prostitucija je također poznata od davnina. U Indiji prostitucija je bila shvaćena kao jedno od sredstava da se kroz seksualni čin izrazi radost.²³ Karakteristična je bila tzv. „nadzornička služba“ u dvoru gdje je postojao veći broj prostitutki. Takve žene, zaposlene na dvoru, služile su kralju kao dvorske dame. Postojala je hijerarhija, kriterij za zapošljavanje bila je njihova ljepota te su se tako rangirale, a gubitkom ljepote spuštale su se u niži rang. Ostarjela prostitutka premještala se u kuhinju zato što više nije mogla pružiti zadovoljstvo. Nadzornik je određivao njihovu imovinu, zaradu, prihode, rashode, buduću zaradu te je štitio prostitutku od klijenata koji nisu željeli platiti uslugu. Novčana kazna bila je propisana za prostitutku koja bi nekoga uvrijedila. Kažnjavali su se i klijenti, u slučaju prisilne

¹⁸ *Ibidem*, str. 94.

¹⁹ Zović, Valentina. *Hetairae, meretrices et aliae - Pogled na prostituciju u grčko-rimskom svijetu. Op Cit.*, str. 77.

²⁰ *Ibidem.*, str. 77.

²¹ Merriam Webster, Dictionary, (<https://www.merriam-webster.com/dictionary/stuprum>) (9.4.2023)

²² Zović, Valentina. *Hetairae, meretrices et aliae - Pogled na prostituciju u grčko-rimskom svijetu. Op Cit.*, str. 78.

²³ Henriques, Fernando, *Historija Prostitucije, Sv. 1 : Prostitucija primitivnih, klasičnih i istočnjačkih naroda. Op. Cit.*, str. 133.

prostitucije odnosno seksualnog odnosa s prostitutkom bez njezina pristanka osoba se kažnjavala najmanjom globom. Također novčana kazna bila je propisana i za muškarca koji otme ili unakazi prostitutku. Kazne su rasle ako je počinitelj bio recidivist. Kazna je bila veća za napadača ako je položaj prostitutke na dvoru bio viši. Postojale su i kazne za prostitutke, naime ako se prostitutka ne poda nikome kada to naredi kralj bit će bičevana ili plaća globu. Prostitutka je imala mogućnost odbiti gosta ukoliko je on bolovao od neke zarazne bolesti. Ukoliko je prostitutka imala djece ona su pripadala kralju, ženski potomci kretali su majčinih stopama dok su muški potomci bili osposobljavani za rad na pozornici. Zakonom je bilo zabranjeno da prostitutka ostavi svoj imetak muškom nasljedniku. Jedan od propisa određivao je da prostitutka zajedno sa svojim sinom mora platiti veliki iznos novca kao otkup ako želi napustiti kraljevsku službu. U to doba osim same uloge prostitutke, žene na dvoru imale su zadatak nadzirati i kontrolirati strance na dvoru kralja.²⁴ U jednom od najpoznatijih indijskih djela „*Kamasutra*“ iz prvog stoljeća nove ere postoji poglavlje koje je posvećeno prostituciji, koje uostalom govori o tome kako se prostitutka treba ponašati.²⁵ Prosječna dob prostitutki u Indiji je od 9 do 13 godina, što je rezultat sve većeg siromaštva stanovništva.²⁶ Iz svega navedeno proizlazi da je već od davnina u Indiji prostitucija bila društveno prihvatljiva te se može reći da je prostitucija u to doba bila zanimanje s određenim pravima i dužnostima. Danas je prostitucija u Indiji legalna, no navođenje, svodništvo i ostale pojave povezane s prostitucijom su nezakonite. Prema neslužbenim procjenama u Indiji ima oko 3-10 milijuna prostitutki. Indija se danas smatra kao jedna od najvećih industrija komercijalnog seksa a poznata je i po seks turizmu.

Osim Indije, na azijskom tlu potrebno je spomenuti i Kinu. Prema izvorima razvoj prostitucije u Kini možemo pripisati jednoj ženi po imenu *Huang Jai*. U vrijeme vladanja dinastije Čou (650. god. pr. n. e.) razvile su se posebne četvrti nazivane „*lu*“ u kojima su stanovale prostitutke. Takve četvrti ponajprije su išle u korist trgovcima koji su bili smatrani kao dobre mušterije, kasnije su prostitutke slane i u vojne logore da bi pružale zadovoljstvo neoženjenim vojnicima. Tek pod vladavinom dinastije T'ang i S'ung osnovane su javne kuće za javnost nazivane „*čiao fang*“.²⁷ Grad Hangčou kao jedno od velikih trgovačkih središta bio je poznat upravo po prostituciji. Kao trgovačko središte u njega su dolazili trgovci koji su nakon

²⁴ Ibidem, str. 134.-137.

²⁵ Ibidem, str. 138.

²⁶ Marina. Djevojke u prostituciju ulaze sve mlađe. Srednja.hr, 6.12.2023.

(<https://www.srednja.hr/novosti/djevojke-u-prostituciju-ulaze-sve-mlade/>) (29.5.2023.)

²⁷ Henriques, Fernando, *Historija Prostitucije*, Sv. 1 : Prostitucija primitivnih, klasičnih i istočnjačkih naroda. *Op. Cit.*, str. 235.

završenog posla tražili užitak, a upravo to su im pružale prostitutke.²⁸ Potrebno je napomenuti kako je Kina još od davnih imala problem sa zaraznim bolestima, a upravo tome doprinosila je i prostitucija, npr. u vrijeme dinastije Ming sifilis je bio veoma raširen.²⁹ Društveni položaj prostitutke u to vrijeme bio je nizak. Rast populacije prouzrokovao je sve veće siromaštvo što je dovelo do prodaje ženske djece trgovcima koji su njima opremali javne kuće. Država je osim svakodnevne organizacije prostitucije brinula i o životu prostitutke koja zbog svojih godina više nije mogla obavljati tu djelatnost. Od prihoda koji bi zaradile dio su davale državi koja bi im to nakon što ostare vraćala u obrocima tako da imaju za život. Postojala je i mogućnost konkubinata ali samo za muškarce koji su mogli uzdržavati žene.³⁰ Službeni stav Kine danas jest da je prostitucija ilegalna, no usprkos tome pružanje seksualni usluga veoma je rasprostranjeno. Ne postoje službeni podaci koliko se osoba bavi prostitucijom no procjenjuje se da se radi o broju između 4 i 6 milijuna žena.³¹ Kazna za bavljenje prostitucijom jest prisilni rad u zatvoru za preobrazbu.

Pojavom Europljana na afričkom tlu dolazi do razvoja pojave koju možemo opisati kao prostituciju. Naime netočno je tvrditi da su upravo Europljani krivi za razvoj prostitucije u Africi, ali njihov dolazak svakako je pridonio razvoju. Poznata po primitivnim zajednicama i velikom broju žena, upravo je Afrika bila i još uvijek jest plodno tlo za dopremanje žena u Europu u svrhu prostitucije. Zbog smanjenje higijene i ovim područjem bile su raširene mnoge zarazne bolesti. Prve na meti uvelike su bile prostitutke, a ako su se zarazile više nisu mogle postići visoku cijenu. U sedamnaestom stoljeću prema sustavu u Dahomeju prostitutke su morale ispuniti svoju obvezu u takozvane tržišne dane, a ostale dane mogle su birati hoće li raditi ili ne. Postojao je ritual uvođenja novakinje u to zvanje.³² Možemo reći da je prostitucija bila društveno prihvaćena, no ne postoje podaci o društvenom statusu prostitutki kao ni podaci o zakonskoj regulaciji prostitucije. Najveća središta prostitucije bili su gradovi koji su bili trgovački važni zbog velikog broja stranaca tj. trgovaca koji su tražili užitak. Potrebno je spomenuti podatak kako je stopa kriminala veća kod crnaca nego kod bijelaca te podatak da su 50% osoba koje boluju od spolnih bolesti upravo crnci. U Americi zastupljen je veći broj prostitutki koje su afričkog podrijetla, no ta činjenica treba se promatrati s gledišta da je većina

²⁸ *Ibidem*, str. 237.

²⁹ *Ibidem*, str. 239.

³⁰ *Ibidem*, str. 243.-244.

³¹ Jun, Jan; Šešić, Belma. Kineski problem s prostitucijom. Made of minds. 22.2.2014. (<https://www.dw.com/hr/kineski-problem-s-prostitucijom/a-17449647>) (29.5.2023.).

³² Henriques, Fernando, *Historija Prostitucije*, Sv. 1 : Prostitucija primitivnih, klasičnih i istočnjačkih naroda. *Op. Cit.*, str. 380.

njih dopremljena u svojstvu robova te natjerana na bavljenje prostitucijom bez mogućnosti izbora. Danas je u mnogim afričkim državama prostitucija nezakonita, no iako je nezakonita to ne znači da ne postoji.

Do razvoja prostitucije u Americi dolazi dolaskom doseljenika iz Europe. U osamnaestom stoljeću žene su slijedile vojnike te su im služile za seksualne odnose.³³ To je bilo zabranjeno od strane viših vojnika zbog širenja spolno prenosivih bolesti. U devetnaestom stoljeću karakteristična je hijerarhija javnih kuća. Javne kuće rezervirane za višu klasu osim seksualnih usluga nudile su jelo, glazbu i predstave. Prostitucija je bila nezakonita, no provedba zakona nije bila ostvarena zbog postojanja korupcije. Modernu eru prostitucije u Sjedinjenim Američkim Državama karakterizira porast spolno prenosivih bolesti. Dolazi do udruživanja razni organizacija i službi kao što su FBI i policija s ciljem suzbijanja prostitucije. Što je dovelo do uhićenja prostitutki te zatvaranja četvrti crvenih svjetiljki, no s druge strane dolazi do porasta potajne prostitucije. Pravna regulativa počinje se razvijati, no ona se razlikuje od države do države. Glasoviti Mannov zakon (1910. godine) imao je za cilj zabraniti promet ženama unutar pojedinih federalnih država i između njih u svrhu prostitucije.³⁴ Donošenje spomenutog zakona dovelo je do zatvaranja velikog broja prostitutki, ali njihova radna mjesta nisu dugo ostala prazna. Odobrenje uporabe oralne kontracepcijske pilule (1960. godine) značilo je poboljšanje uvjeta za seksualne radnike time što je pilula sprječavala trudnoću. Država Nevada 1970. godine počinje zakonski regulirati poslovanje bordela.³⁵ U periodu između 1980. i 2009. godine jedina američka država koja je dekriminalizirala prostituciju, ali samo u zatvorenim prostorima bila je Rhode Island, no već 2009. godine donesen je zakon koji je propisivao da je prostitucija prekršaj.³⁶ Danas savezne države same donose zakone kojima reguliraju prostituciju te se regulacija razlikuje od države do države.

Pokušaj regulacije prostitucije u europskim državama javlja se u 19. stoljeću. Doneseni zakoni odnosili su se na djelovanje i rad javnih kuća kao i obveze prostitutki. Može se reći da

³³ Jessica Pliley. Prostitution in America. American History, 20.11.2018. (<https://oxfordre.com/americanhistory/display/10.1093/acrefore/9780199329175.001.0001/acrefore-9780199329175-e-121.jsessionid=6E95EE49FA97E388624672C70B8D81FC?rskey=1g0XuE>) (29.5.2023.)

³⁴ Henriques, Fernando, Historija prostitucije, Knj. 2 : Prostitucija u Evropi i Novom svijetu. Zagreb: Epoha, 1968.; Jenkins, John Philip. Prostitution. Britannica. 8.5.2023. (<https://www.britannica.com/topic/prostitution>) (29.5.2023.).

³⁵ White, Standley. Pravna prostitucija u Nevadi. Traasgpu. (<https://hr.traasgpu.com/pravna-prostitucija-u-nevadi/>) (29.05.2023.)

³⁶ Gordon, Elana. Prostitution decriminalized: Rhode Island's experiment. Whyy, 03.8.2017. (<https://why.org/articles/prostitution-decriminalized-rhode-islands-experiment/>) (29.5.2023.).

su ti pokušaji reglementacije prostitucije bili bezuspješni.³⁷ Broj osoba oboljelih od spolno prenosivih bolesti nije se smanjivao tako da krajem 19. i početkom 20. stoljeća europske države uvode različite modele abolicije prostitucije. Za Hrvatsku je važna 1934. godina, naime do tada prostitucija je bila legalna, a nakon 1934. godine prostitucija postaje zabranjena.³⁸ Kazneni zakon iz 1852. godine prepuštao je regulaciju prostitucije lokalnom redarstvu, što je dovelo do neujednačene regulacije između gradova. Člancima 509. do 515. Kaznenog zakon iz 1875. u Hrvatskoj i Slavoniji inkriminirani su bili oni koji bludno trguju svojim tijelom, a njihovo kažnjavanje bilo je ostavljeno mjesnom redarstvu. Do 1922. godine u Zagrebu, današnjem glavnom gradu Hrvatske, prostitucija je bila legalna u javnim kućama. Tkalčićeva, Kožarska, Petrinjska i Palmotićeve ulice samo su neke od ulica u Zagrebu u kojima je bilo moguće pronaći uslugu prostitucije, bilo u bordelima bilo od uličnih prostitutki.³⁹ Bludilišni pravilnik regulirao je njihov rad te je određivao tko može biti vlasnik javne kuće. Za otvaranje javne kuće morala se ishoditi koncesija koju je izdavalo Kraljevsko redarstveno povjerenstvo. Vlasnik javne kuće bio je obvezatan plaćati visoki porez. Zarada se dijelila tako da je većinski dio zadržavao vlasnik javne kuće, a ostatak je isplaćivan prostitutkama. Javne kuće bile su dobar paravan za trgovinu bijelim robljem. Postojao je zdravstveni nadzor nad javnim kućama, on se trebao provoditi jednom mjesečno dok su prostitutke pristupale pregledu tri puta tjedno.⁴⁰ Nakon Prvog svjetskog rata javlja se tendencija o zabrani prostitucije te ukidanju javnih kuća. To je dovelo do donošenja odredbe o nadzoru nad prostitucijom na području grada (1922. godine) donesenoj od strane Zagrebačkog redarstva što je uzrokovalo zatvaranja odnosno ukidanja javnih kuća. No iako je došlo do zatvaranja javnih kuća ulična prostitucija se tolerirala. Iako je takav vid prostitucije bio dopušten ona se ipak morala na neki način regulirati. Redarstvo je počelo voditi očevidnike, no prije samog upisa morao se provesti liječnički pregled. Sam upis i ispis iz očevidnika bili su dobrovoljni, a dobna granica za upis bila je 18 godina. Propisi su određivali gdje seksualni radnici smiju stanovati. Odredba o nadzoru prostitucije predviđala je redarstveni i kazneni postupak protiv muških osoba koje žive na račun prostitutki, tzv. makroa, priljubnika.⁴¹ Kazneni zakon Kraljevine SHS iz 1929. godine jedinstveno je regulirao materiju kaznenog prava za teritorij cijele Kraljevine. Navedeni zakon je sadržavao šesnaest paragrafa

³⁷ Zorko, Tomislav. Ženska prostitucija u Zagrebu između 1899. i 1934. godine. Časopis za suvremenu povijest, Vol. 38 No. 1, Zagreb, 2006., str. 224.

³⁸ *Ibidem*, str. 223., 225.

³⁹ Nikšić, Dragana. History of Zagreb Brothels. Total Croatia News, 22.3.2017. (<https://www.total-croatia-news.com/zagreb-in-history/17660-history-of-zagreb-brothels>) (29.5.2023.).

⁴⁰ Zorko, Tomislav. Ženska prostitucija u Zagrebu između 1899. i 1934. godine. *Op. Cit.*, str. 225.- 227.

⁴¹ *Ibidem*, str. 231.-233.

koji su se odnosili na suzbijanje prostitucije. Zakon je propisivao stroge kazne zatvora za podvođenje, iskorištavanje prostitutki, profesionalnu prostituciju, silovanje i drugo. Zakon o suzbijanju spolnih bolesti donesen 1934. godine ukida prostituciju, njime je uveden sustav prohibicije. Zakon navodi kako je prostitucija kriva za širenje spolno prenosivih bolesti. Uz zakon donesen je i Pravilnik za izvršenje zakona o spolnim bolestima. Pravilnik je propisivao rok od tri mjeseca za zatvaranje javnih kuća te uzimanje dozvola prostitutkama.⁴² Ukidanjem legalne dolazi do procvata tajne prostitucije. Brojke osoba koje su se bavile tajnom prostitucijom bilo je nemoguće utvrditi. Problem takve prostitucije jest što se nad njome nije mogla uspostaviti kontrola. Prohibicijski sustav održao se na snazi do 1941. godine. Za vrijeme okupacije u Zagrebu je osnovan posebni dobroćudan pododsjek, njegova zadaća bila je kontrola prostitucije. U periodu nakon završetka II. Svjetskog rata dolazi do oštrije društvene represije prema prostituciji i prostitutkama. Prostitutke su strijeljane ili slane u radne logore. Ponovo dolazi do prohibicije prostitucije. Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije iz 1977. predviđao je kazneno djela vezana uz prostituciju. Član 251. propisivao je kaznu zatvora od tri mjeseca do pet godina za onoga tko vrbuje, navodi, potiče ili namamljuje ženska lica na prostituciju ili na drugi način učestvuje u predaji ženskog lica drugoj osobi radi vršenja prostitucije, što predstavlja osnovni oblik ovog kaznenog djela. Kvalificirani oblik kaznenog djela opisan je u stavku 2. istog člana, ako je kazneno djelo izvršeno prema maloljetnom ženskom licu ili uporabom prijetnje ili sile propisana je kazna od jedne do deset godina zatvora. Ovim članom inkriminirano je posredovanje u vršenju prostitucije.⁴³ Iz svega navedenog vidljivo je kako pozitivno zakonodavstvo prostituciji ne daje status društveno priznate i prihvatljive profesije, a koje stajalište se održalo sve do danas.

Pravna regulacija prostitucije u Hrvatskoj

Hrvatska je, kao i mnoge druge države, kroz povijest i razvoj na različite načine pokušala uspostaviti neku vrstu kontrole nad prostitucijom, prolazeći kroz fazu u kojoj je prostitucija bila dozvoljena pa sve do faze u kojoj je prostitucija zabranjena. Danas je u Hrvatskoj prostitucija zabranjena. Prostitucija je u Hrvatskoj općenito prihvaćena kao negativna društvena pojava. Mišljenja oko pravne regulative prostitucije su podijeljena, no danas sve više jačaju inicijative koje traže promjenu sadašnje pravne regulacije. Sve glasnija su udruženja koja zahtijevaju ili

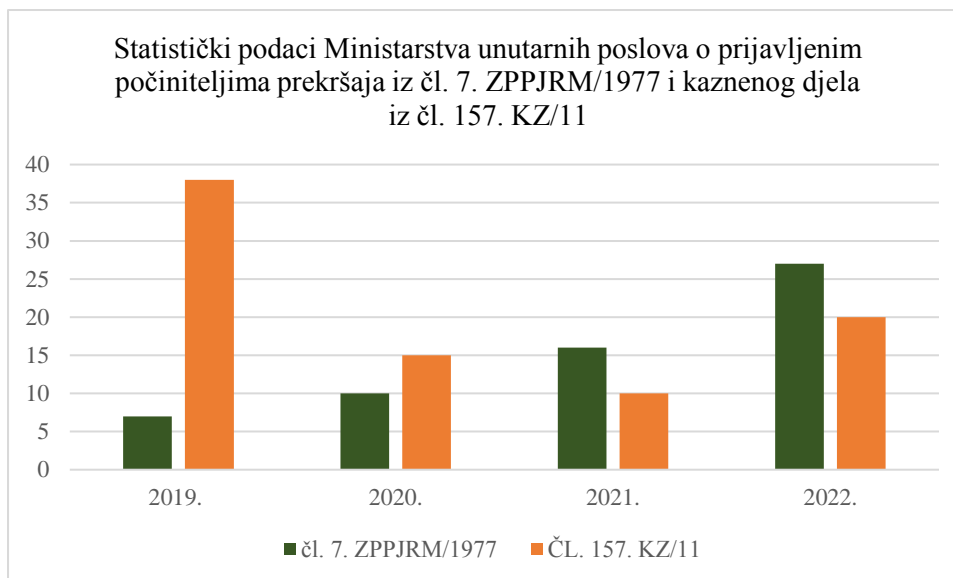
⁴² *Ibidem*, str. 235.

⁴³ Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (Sl. list SFRJ 44/76-1392, 36/77-1478, 56/77-1982, 34/84-895, 37/84-933, 74/87-1743, 57/89-1441, 3/90-63).

legalizaciju prostitucije ili kažnjavanje klijenata. Sve češće se postavljaju pitanja što se postiže legalizacijom prostitucije. Država kao što je Hrvatska u kojoj je tradicija veoma bitna, a uz tradiciju i vjera odnosno religija oštro kritizira prostituciju te izražava negativan stav prema legalizaciji prostitucije. Obzirom da kršćanski nauk od davnina razmatra moralna pitanja, Crkva je zauzela stav koji osuđuje prostituciju te smatra da prostitucija predstavlja grijeh protiv dostojanstva osobe te protiv braka i ljudske spolnosti. Negativan stav o prostituciji zauzele su i Hrvatskoj susjedne države kao što su Slovenija, Bosna i Hercegovina te Srbija, dok su se Mađarska i Italija odlučile prostituciju učiniti legalnom.⁴⁴ To ne znači da takve pojave nema u Hrvatskoj, ona postoji, ali u sivoj zoni. Osobe koje se bave prostitucijom nemaju prava koja zakonski pripadaju drugim radnicima. Njihov posao je tajan te javnost i državni aparati ne smiju znati čime se oni bave zato što time čine prekršaj, dok osobe koje prisiljavaju na prostituciju čine kazneno djelo. U Hrvatskoj je prostitucija regulirana putem dva zakon, Kaznenim zakonom i Zakonom o prekršajima protiv javnog reda i mira. Kaznenim zakonom regulirana je prisilna prostitucija dok ZPPJRM regulira dobrovoljnu prostituciju. Obzirom da je Hrvatska jedna od turističkih destinacija za mnoge strance nudi veliki potencijal za bavljenje prostitucijom, a ponajprije za razvoj seksualnog turizma. Ne treba zanemariti ni njezin geografski položaj, kao jedna od graničnih država Europske Unije nalazi se na veoma povoljnoj ruti za dopremanje seksualnih radnika iz istočne Europe i Afrike ka zapadu.

Graf. 1. Prikaz broja prijavljenih počinitelja za prekršaj iz čl. 7. ZPPJRM i kaznenog djela iz čl. 157. KZ/11 u razdoblju od 2019. do 2022. godine.

⁴⁴ Milojević Antoliš, Lana; Mihajlović, Petar; Štirk Davor. Prostitucija u hrvatskom prekršajnom i kaznenom pravu. *Op. cit.* str. 286.

Iz grafičkog prikaza vidljivo je da broj osoba prijavljenih za počinjenje prekršaja iz čl. 7. ZPPJRM u promatranom razdoblju neprestano raste, dok je broj osoba prijavljenih za počinjenje kaznenog djela iz čl. 157. KZ/11 promjenjiv, no sveobuhvatno možemo reći da je s obzirom na 2019. godinu u padu. Prema dostupnim Statističkim pregledima Ministarstva unutarnji poslova za 2019., 2020., 2021. i 2022. godinu po poredbenim prikazima kaznenih djela broj prijavljenih kazneni djela prostitucije u 2019. godini bio je 38 od koji razriješenih 38, u 2020. godini 15 od koji razriješenih 5, u 2021. 10 od kojih razriješenih 9, dok je u 2022. godini bio 20 od koji razriješenih 21.⁴⁵

3.1 Prekršajna regulacija

Prekršaji protiv javnog reda i mira su djela kojima se na nedozvoljeni način remeti mir, rad i normalan život građana, stvara nemir, neraspoloženje, uznemirenost ili ometa kretanje građana na ulicama i drugim javnim mjestima, ili ometa ostvarenje njihovih prava i dužnosti, vrijeđa moral, ometa provođenje vršenje zakonitih mjera državnih organa i službenih osoba, ugrožava opća sigurnost ljudi i imovine, vrijeđaju državni organi ili se na drugi način narušava javni red i mir građana te druga djela utvrđena ovim zakonom⁴⁶, ovaj članak propisuje opći zaštitni

⁴⁵ Ministarstvo unutarnjih poslova. Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2019., 2020., 2021., 2022. godini, (https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/Statisticki_pregled_2019_WEB.pdf ; https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Statisticki_pregled_2020_web.pdf ; https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2022/Statisticki_pregled_2021_Web.pdf ; https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf)(4.-5.4.2023)

⁴⁶ Čl.1 ZPPJRM.

subjekt ZPPJRM. Osobe koje se prostituiraju ne čine kazneno djelo već prekršaj. Može se primijetiti da nije potpuno jasno zašto je ovaj prekršaj obuhvaćen ZPPJRM, neovisno o tome što zakonodavac smatra javnim redom i mirom, nejasno je kako prostitucija predstavlja povredu toga stanja, no zakonodavac smatra da kao društveno negativnu pojavu postoji potreba njezinog normiranja kao prekršaja s odgovarajućim prekršajnim sankcijama. 12. svibnja 2023. godine na snagu je stupio Zakon o izmjenama Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira. Člankom 7. i člankom 12. ZPPJRM regulirana je dobrovoljna, neprisilna prostitucija. Tko dopušta da se u njegovim prostorijama vrši bludničenje ili tko omogućuje ili na drugi način pomaže vršenju prostitucije, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od 20,00 do 170,00 eura ili kaznom zatvora do 30 dana.⁴⁷ Zakonom o izmjenama ZPPJRM došlo je do promjene formulacije ove odredbe u odnosu na visinu novčane kazne, tako da su riječi „u iznosu od 20,00 do 170,00 eura“ zamijenjene riječima „u iznosu od 300,00 do 2000,00 eura“. Navedenim člankom pod zonu kažnjivosti ubrojeno je i samo dopuštanje ili omogućavanje prostitucije. Kod ovog prekršaja nema prisile nad osobom koja se bavi prostitucijom.⁴⁸ Počinitelj ovog prekršaja samo omogućava odnosno pomaže seksualnom radniku. Prema ovoj normi primanje nagrade nije konstitutivni element prekršaja, već je dovoljno samo omogućavanje odnosno pomoć. Da bi postojao prekršaj potrebno je da počinitelj zna da se radi o prostituciji. Zakonodavac za navedeni prekršaj alternativno propisuje novčanu kaznu ili kaznu zatvora. Odabir prekršajne sankcije jest na sudu, koji na temelju svakog pojedinog slučaja odlučuje koja je kazna najprimjerenija. Tko se odaje prostituciji, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od 20,00 do 100,00 eura ili kaznom zatvora do 30 dana.⁴⁹ Navedena odredba ostala je nepromijenjena novim Zakonom o izmjenama ZPPJRM. Ova norma odnosi se direktno na osobu koja se prostituira odnosno na seksualnog radnika, dok se korisnik usluge ne kažnjava. „Djelo neće postojati ako osoba za naknadu pruža seksualne usluge samo određenoj osobi jer je za pojam prostitucije odlučno da davatelj seksualnih usluga to čini sa svakim ili pretežitim brojem osoba koje to traže odnosno ponude mu se u tu svrhu“.⁵⁰ Iz norme se može iščitati da se ovdje radi o neprisilnoj prostituciji. Kod ovog prekršaja zakonodavac je također alternativno propisao novčanu kaznu ili kaznu zatvora, a odabir je na sudu. Usporedbom ove dvije norme vidljivo je da kod obje postoji alternacija novčane kazne i kazne zatvora, no kod prekršaja iz čl.

⁴⁷ Čl.7 ZPPJRM.

⁴⁸ Milojević Antoliš, Lana; Mihajlović, Petar; Štirik Davor. Prostitucija u hrvatskom prekršajnom i kaznenom pravu. *Op. cit.* str. 287.

⁴⁹ Čl.12. ZPPJRM.

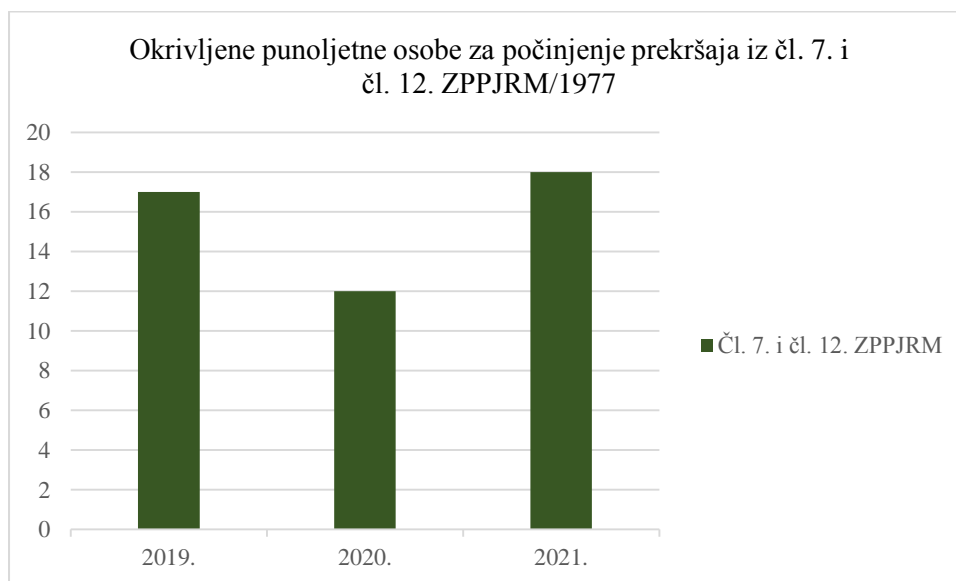
⁵⁰ Juras, Damir; Filipović Hrvoje. Komentar Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira sa sudskom praksom. Zagreb, Novi informator, 2020., str. 58.

7. ZPPJRM raspon novčane kazne iznosi od 300,00 do 2000,00 eura dok za prekršaja iz čl. 12 ZPPJRM propisana je novčana kazna u iznosu od 20,00 do 100,00 eura. Izvodi se zaključak da onaj tko omogućava prostituciju može biti kažnjen većom novčanom kaznom od osobe koja se prostituira. Pitanje koje se ovdje postavlja je zašto zakonodavac nije propisao istu ili veću novčanu kaznu za osobu koja se odaje prostituciji, no ne može se sa sigurnošću znati koja je bila namjera zakonodavca kod određivanja raspona novčane kazne za ova dva prekršaja. Čl. 34. ZPPJRM nadovezuje se na čl. 12. te propisuje da sud počinitelju prekršaja iz čl.12., a koji je zaražen spolnom bolešću ili AIDS-om uz novčanu kaznu ili kaznu zatvora može izreći i zaštitnu mjeru obveznog liječenja od spolne bolesti. Osoba koja odbije liječenje ili ga izbjegava kaznit će se kaznom zatvora do 30 dana. Zaštitna mjera izvršava se prema odredbama Zakona o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija i propisima donesenim na temelju toga zakona te je obligatorna. Činjenicu zaraze utvrđuje liječnik specijalista. Prvenstveni cilj članka 34. ZPPJRM jest suzbiti širenje spolno prenosivih bolesti, naročito AIDS-a, te na neki način prisiliti osobu da se podvrgne liječenju propisivanjem kazne zatvora. Možemo reći da je zakonodavac ovom odredbom imao namjeru na neki način evidentirati osobe koje se prostituiraju, a boluju od spolno prenosivi bolesti te spriječiti daljnje širenje istih. Čl. 36. ZPPJRM propisuje da se uz prekršaj iz čl. 12. uz kaznu zatvora ili samostalno može izreći i zaštitna mjera udaljenja iz općine u kojoj je prekršaj počinjen u trajanju od 30 dana do 6 mjeseci, ako postoji opasnost od ponavljanja prekršaja. Ova zaštitna mjera ne može se izreći u izrečenu novčanu kaznu. Navedenu normu moglo bi se shvatiti kao da je zakonodavac imao na umu neki način isključenja seksualnog radnika iz društva odnosno njegove životne okoline. Mogu li ovakve zakonske norma dovesti do specijalne i generalne prevencije? U čl. 6. Prekršajnog zakona (dalje: PZ)⁵¹ navodi se opća svrha prekršajnopравnih sankcija. PZ propisuje kako je svrha propisivanja, izricanja i primjene prekršajnopравnih sankcija da građani poštuju pravni sustav države i da nitko ne počini prekršaj, te da počinitelji ubuduće ne čine prekršaje. Postupak koji je pokrenut protiv osobe koja krši odredbe ZPPJRM vodi se po odredbama Prekršajnog zakona. Gledajući s perspektive seksualnog radnika njegov cilj jest ostvariti što veću imovinsku korist te si osigurati dovoljno sredstava za vlastitu egzistenciju. Osobe koje se odluče prostituirati svjesno ulaze u rizik te znaju da čine prekršaj, u većini slučajeva zarada koju ostvare veća je od propisane prekršajne sankcije tako da samo kažnjavanje ne utječe odvrćući na seksualnog radnika da ne ponavlja prekršaj. Kao što je ranije navedeno u ovoj djelatnosti postoji veliki

⁵¹ Prekršajni zakon (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22).

stupanj diskrecije. Seksualni radnik isto kao i klijent pokušavaju zamesti tragove prekršaja tako da se sastanci odvijaju tajno što dovodi do teškoća kod otkrivanja osobe koja se bavi prostitucijom. Iako klijent prekršajno ne odgovara što znači da ne može biti kažnjen, u većini slučajeva radi se o osobama koje su u braku ili imaju izgrađenu karijeru pa bi saznanje da koriste usluge seksualnih radnika moglo dovesti do raspada braka, društvene osude ili propasti karijere što bismo mogli smatrati nekom vrstom društvene sankcije. Možemo reći kako je diskriminatorno nesankcioniranje korisnika usluge prostitucije zato što se i ponašanje korisnika može smatrati društveno neprihvatljivim. Bilo je pokušaja kriminalizacije klijenata (2012. i 2016. godine), no prijedlog zakona nije prošao propisanu proceduru. Državni organi, kao što je policija, na različite načine pokušavaju uhvatiti seksualne radnike. Jedna od metoda jest javljanje na oglase gdje se policijski službenik pretvara da je klijent, dogovori sastanak te nakon što osoba koja je izdala oglas potvrdi da naplaćuje seksualne usluge uhićuje se pod sumnjom počinjenja prekršaja iz čl. 12. ZPPJRM.

Graf 2. Prikaz broja okrivljenih punoljetnih osoba za počinjenje prekršaja iz čl. 7. i čl. 12. ZPPJRM u razdoblju od 2019. do 2021. godine.

Iz grafičkog prikaza vidljiv je pad broja okrivljenih punoljetnih počinitelja za prekršaj iz čl. 7. i čl. 12. ZPPJRM u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu, no 2021. godine dolazi do porasta broja koji premašuje broj okrivljenih punoljetnih počinitelja zabilježen 2019. i 2020. godini.

3.2. Kazneno djelo prostitucije

Da bi ponašanje čovjeka bilo kazneno djelo ono mora biti zakonom izrijekom propisano kao kazneno djelo, upravo to propisuje jedno od temeljnih načela Kaznenog zakona tj. načelo zakonitosti⁵². Kazneno djelo jest ponašanje čovjeka kojim se povređuju ili ugrožavaju osobne slobode, prava čovjeka ili društvene vrijednosti. Kazneno djelo prostitucije novina je Kaznenog zakona iz 2011. godine.⁵³ Glavom XVI. obuhvaćena su kaznena djela protiv spolne slobode te je tom glavom obuhvaćeno i kazneno djelo prostitucije. U Hrvatskoj je kaznenim zakonom, čl. 157. regulirana prisilna prostitucija. Tko radi zarade ili druge koristi drugu osobu namamljuje, vrbuje ili potiče na pružanje spolnih usluga ili organizira ili omogućiti drugoj osobi pružanje spolnih usluga kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.⁵⁴ Može se primijetiti da formulacija odredbe iz navedenog stavka djelomično odgovara formulaciji odredba iz čl. 178. st. 1. KZ/97 i čl. 195. st. 2. KZ/97.⁵⁵ U ovom stavku definirano je podvođenje radi zarade. Da bi se ostvarilo biće ovog kaznenog djela potrebno je da počinitelj ostvari imovinsku ili kakvu drugu korist, što je razlika u odnosu na prekršaj iz čl. 7. ZPPJRM. Kvalificirani oblik ovog kaznenog djela pretpostavlja određeni oblik prisile te je opisan u čl. 157. st. 2. KZ-a. Tko drugu osobu radi zarade silom ili prijetnjom, obmanom, prijevarom, zlouporabom oblasti ili teškog položaja ili odnosa zavisnosti, prisili ili navede na pružanje spolnih usluga, ili tko koristi spolne usluge takve osobe uz naplatu, a znao je ili je morao i mogao znati za navedene okolnosti, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.⁵⁶ Formulacija odredbe iz ovog stavka djelomice odgovara formulaciji odredba iz čl. 178. st. 2. KZ/97 i čl. 195. st. 3. KZ/97.⁵⁷ Prema ovoj odredbi kažnjivo je i korištenje spolnih usluga prisiljenih osoba. Prvi put u hrvatskom zakonodavstvu norma propisuje da se kažnjavaju i korisnici (klijenti) seksualnih usluga uz naplatu, ali uz ispunjenje uvjeta saznanja o okolnostima zbog kojih je došlo do pružanja takvih usluga. Prema čl. 157. st. 3. inkriminirano je i oglašavanje prostitucije, navedeni stavak propisuje da onaj tko putem sredstava javnog informiranja ili slično oglašava prostituciju druge osobe može biti kažnjen kaznom zatvora do tri godine. Odredba iz ovog stavka je nova, iz odredbe je vidljivo da se radi o oglašavanju druge osobe, a ne sebe same. Na postojanje

⁵² Čl. 2. KZ/11.

⁵³ Milojević Antoliš, Lana; Mihajlović, Petar; Štirk, Davor. Prostitucija u hrvatskom prekršajnom i kaznenom pravu. *Op. cit.* str. 290.

⁵⁴ Čl.157.st.1. KZ/11.

⁵⁵ Garačić, Ana. Kazneni zakon u sudskoj praksi, Posebni dio, Zagreb, Libertin Naklada, 2016., str.270.

⁵⁶ Čl.157.st.2.KZ/11.

⁵⁷ Garačić, Ana. Kazneni zakon u sudskoj praksi, Posebni dio. *Op.cit.*, str. 272.

kaznenog djela iz čl. 157. KZ-a bez utjecaja je okolnost je li osoba koja se prostituira pristala na to i je li se već time bavila, također bez utjecaja je radili se o muškoj ili ženskoj prostituciji. Iz same formulacije stavaka 1. i 2. razvidno je da se radi o pojavnim oblicima kaznenog djela međunarodne prostitucije iz čl. 178. i kaznenog djela podvođenja iz čl. 195. Kaznenog zakona iz 1997., koja danas više nisu zasebno propisana kao kaznena djela kao što su bila ranije. Iz same formulacije čl. 157. vidljivo je da se kažnjavaju osobe koje organiziraju prostituciju uz uporabu prisile, dok se osoba koja se prostituira može smatrati žrtvom kaznenog djela te se ona ne kažnjava. Također, potrebno je spomenuti i čl. 162. KZ/11, koji propisuje da tko radi zarade ili druge koristi dijete namamljuje, vrbuje ili potiče na pružanje spolnih usluga, ili organizira ili omogući pružanje spolnih usluga s djetetom, a znao je ili je morao i mogao znati da se radi o djetetu, kaznit će se kaznom zatvora od tri do dvanaest godina. „Odredba iz ovog stavka povoljnija je za počinitelja od one iz članka 194. st. 2. i 4. KZ/97 jer propisuje blažu kaznu.”⁵⁸ Stavkom 2. istog članka propisano je kažnjavanje osoba koje koriste spolne usluge djeteta koje je navršilo petnaest godina. Spomenuti stavak navodi i da je počinjenje kaznenog djela iz ovog stavka potrebno davanje naknade ili protučinidbe za uslugu te da je počinitelj znao ili morao/mogao znati da se radi o djetetu. Propisana je kazna od šest mjeseci do pet godina. Čl. 162. st. 3. propisuje da je počinitelj kaznenog djela osoba koja prisili ili navede dijete na pružanje seksualnih usluga, a znao je ili je mogao/morao znati da se radi o djetetu ili osoba koja koristi takve usluge, a znala je za navedene okolnosti⁵⁹, te će se počinitelj kazniti kaznom od tri do petnaest godina zatvora. Također kriminalizirano je i oglašavanje iskorištavanja spolnih usluga djeteta, a propisana je kazna od šest mjeseci do pet godina zatvora. Obzirom da se radi o drugoj odredbi koja se odnosi na podvođenje djeteta vidljiva je naglašena potreba pojačane zaštite djeteta od svih oblika seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja⁶⁰. Navedene odredba usklađena je s Konvencijom o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji iz 1988.⁶¹, Fakultativnim protokolom uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji i Konvencijom Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja⁶². Navedenim stavkom regulirana je prisilna dječja prostitucija, uz svodnika propisano je i kažnjavanje korisnika takvi seksualni usluge. Ovo je novi modalitet ovog kaznenog djela koje KZ/97 nije poznao. Počinjenjem

⁵⁸ Garačić, Ana. Kazneni zakon u sudskoj praksi, Posebni dio. Op.cit., str. 291.

⁵⁹ *Ibidem*, str. 293.

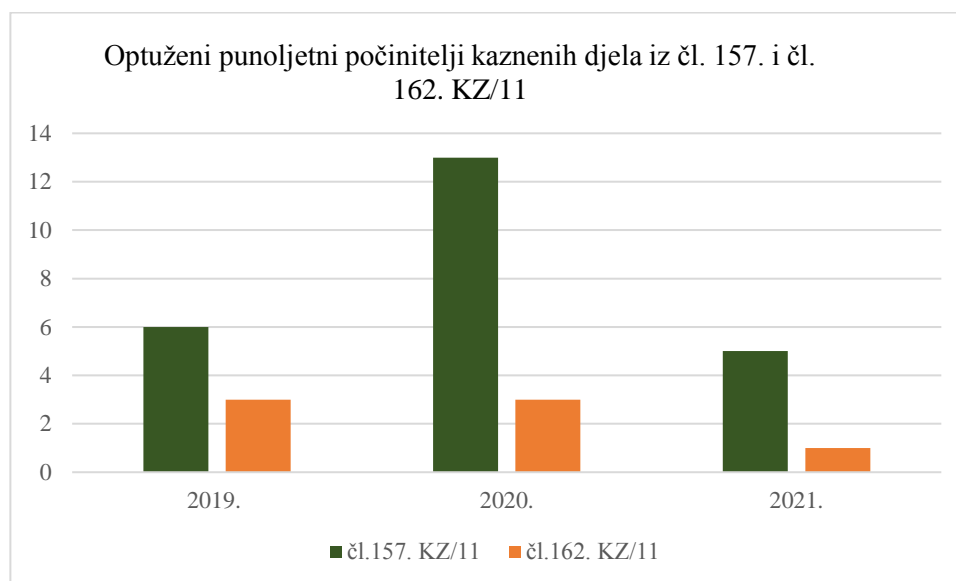
⁶⁰ Pavlović, Šime. Kazneni zakon: Zakonski tekst, obrazloženje, poveznice, komentar, sudska praksa. Rijeka, Libertin naklada, 2012., str. 326.

⁶¹ Konvencija je usvojena na Glavnoj skupštini Ujedinjenih naroda 20. studenog 1989. godine.

⁶² Konvenciju je usvojio Odbor ministara 12. srpnja 2007. godine na 1002. sastanku zamjenika ministara.

ovog kaznenog djela grubo se krše kako temeljna ljudska prava zajamčena Konvencijom za zaštitu ljudski prava i temeljni sloboda iz 1950. godine, tako i prava djeteta zajamčena Konvencijom o pravima djeteta iz 1989. godine.

Graf 3. Prikaz boja optuženih punoljetnih počinitelja kaznenih djela iz čl. 157. i čl. 162. KZ/11 u razdoblju od 2019. do 2021. godine.

Iz grafičkog prikaza vidljivo je da je 2020. godine broj optuženih punoljetnih počinitelja za kazneno djelo iz čl. 157. KZ bio najviši, a iznosio je broj 13. Uočljiv je i pad boja optuženih punoljetnih počinitelja kaznenog djela iz čl. 162. KZ, koji je 2021. godine iznosio broj 1.

3.3. Povezanost prostitucije s drugim kaznenim djelima

Prostitucija kao kazneno djelo i kao prekršaj nije izolirano, u Kaznenom zakonu propisana su i druga s prostitucijom povezana kaznena djela. Uz neprisilnu prostituciju koja čini prekršaj iz ZPPJRM najčešće povezujemo kazneno djelo tjelesne ozljede iz čl. 117. KZ, teške tjelesne ozljede iz čl. 118. KZ, osobito teške tjelesne ozljede iz čl. 119. KZ, krađe iz čl. 228. KZ i teške krađe iz čl. 229. KZ. Kod kaznenog djela tjelesne ozljede i teške tjelesne ozljede kao žrtve najčešće se javljaju seksualni radnici. Nerijetko klijent osim seksualne usluge počini i navedena kaznena djela prema seksualnom radniku, no obzirom da je prostitucija u Hrvatskoj zabranjena žrtve odnosno prostitutke ne prijavljuju počinjenje ovog kaznenog djela zato što su svjesne da postoji opasnost da će i same prekršajno odgovarati. U ovom slučaju prostitutkama kao žrtvama država ne pruža nikakav oblik zaštite te u većini slučajeva počinitelj ostaje nekažnjen. S druge

strane kazneno djelo krađe i teške krađe u većini slučajeva počinjeno je od strane prostitutke, dok se klijent nalazi u ulozi žrtve. Možemo reći da su ovakvi slučajevi češći kod ulične nego kod elitne prostitucije te je samim time teže ući u trag počinitelju. Prostitutke se u većini slučajeva ne koriste vlastitim imenima, već koriste lažna imena što otežava posao policiji u pronalasku počinitelja. Ponekad klijent ni ne prijavi spomenuta kaznena djela zbog društvene osude koja se izražava saznanjem da koristi usluge seksualnih radnika. Kako se u Hrvatskoj ne kažnjavaju klijenti, oni u kaznenom postupku imaju svojstvo svjedoka. Uz prisilnu prostituciju inkriminiranu Kaznenim zakonom uz navedena kaznena djela povezana su i kaznena djela kao što su kazneno djelo trgovanje ljudima iz čl. 106. KZ, kaznena djela protiv osobne slobode iz glave XII. KZ (protupravno oduzimanje slobode, otmica, prisila, prijetnja, nametljivo ponašanje), kaznena djela protiv spolne slobode iz glave XVI. KZ (silovanje, teška kaznena djela protiv spolne slobode, bludnje radnje, spolno uznemiravanje), kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta iz glave XVII. KZ (spolna zlouporaba djeteta mlađeg od petnaest godina, spolna zlouporaba djeteta starijeg od petnaest godina, zadovoljavanje pohote pred djetetom mlađim od petnaest godina, podvođenje djeteta, iskorištavanje djece za pornografiju, teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta).

Od kaznenih djela koja se povezuju s prostitucijom treba istaknuti kazneno djelo trgovanja ljudima iz članka 106. KZ-a iz Glave IX., ono se temelji na Konvenciji Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima i Okvirnoj odluci Europske unije o trgovini ljudima (2002. godina).⁶³ Spomenuta konvencija definira trgovinu ljudima kao kombinaciju triju elemenata. Prvi element je radnja (vrbovanje, prijevoz, premještanje, smještaj ili prihvata osoba), drugi element je sredstvo (prijetnja silom, uporaba sile ili drugih oblika prisile, otmica, prijevara, obmana, zlouporaba ovlasti ili položaja ranjivosti, davanje ili primanje novčane naknade) i treći je svrha iskorištavanja (iskorištavanje prostituiranja drugih ili drugi oblici seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili pružanje usluga, ropstvo ili odnosi slični ropstvu, služenje ili uzimanje dijelova ljudskog tijela).⁶⁴ Trgovina ljudima pojavljuje se svuda u svijetu i jedan je od međunarodnih problema, a njezin je cilj nezakonit prijevoz ljudi preko granice ili unutar granica neke države kako bi se pribavila materijalna korist, dok je svrha trgovanja ljudima iskorištavanje. „Po procjeni UN-a oko 4 milijuna žena i djece godišnje postaju žrtve trgovine ljudima, a većina ih je iskorištavana u seksualne svrhe: prema IOM-ovim podacima oko

⁶³ Milojević Antoliš, Lana; Mihajlović, Petar; Štirk Davor. Prostitucija u hrvatskom prekršajnom i kaznenom pravu. *Op. cit.* str. 291.

⁶⁴ Konvenciji Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima, 2005. (<https://rm.coe.int/16805d41ed>), (28.4.2023.).

500.000 žena prodano je godišnje na lokalna tržišta prostitucije u Europi.⁶⁵ Formulacija odredbe iz čl. 106. KZ/11 djelomice odgovara čl.175. KZ/97, no danas je taj članak razdvojen na čl. 105. - kazneno djelo ropstva i čl. 106. kazneno djelo - trgovanje ljudima.⁶⁶ U čl. 106. st.1 KZ-a opisan je temeljni oblik ovog kaznenog djela za koji je propisana kazna zatvora od jedne do deset godina, dok je st. 3. istog članka opisan kvalificirani oblik za koji je propisana kazna zatvora od tri do petnaest godina. Članak 106. KZ-a propisuje kažnjavanje i osobe koja koristi usluge osobe žrtve trgovanja ljudima koje su rezultat njezinog iskorištavanja, a ima saznanja da je osoba žrtva trgovanja ljudima, također kažnjivo je i omogućavanje i pomaganje u kaznenom djelu kao i sam pokušaj počinjenja. Iz zakonskog opisa kaznenog djela trgovanja ljudima razvidno je kako je prostitucija samo jedan od mnoštva pojavnih oblika iskorištavanja žrtve. Prema zakonskom opisu irelevantan je pristanak žrtve na iskorištavanje. Potrebno je istaknuti da je pojam „trgovanje ljudima“ puno širi od pojma „krijumčarenje ljudi“. Trgovanje ljudima može, ali i ne mora obuhvaćati ilegalni prelazak državnih granica. Vrbovatelji najčešće svoje žrtve pronalaze u državama u kojima ekonomska i politička situacija nije uređena. Načini vrbovanja su otmica, potpuna prijevara i djelomična prijevara⁶⁷. U zadnjih nekoliko godina uočen je porast trgovine ljudima iz Srednje i Istočne Europe ka Zapadu, u tom kontekstu Hrvatska je uglavnom tranzitna država. U većini slučajeva žrtvi je po dolasku u državu odredišta oduzeta dokumentacija i novac te im je sloboda kretanja ograničena. Nerijetko su to mlade djevojke, iz manje urbane sredine, nezaposlene, siromašne, nižeg stupnja obrazovanja te uglavnom dolaze iz razoreni obitelji. Počinitelji uspostavljaju kontrolu i nadzor nad žrtvom. Uzimanje dokumenata, dužnički odnos, govorna izolacija te uporaba nasilja stvara odnos ovisnosti žrtve prema počinitelju. „Posljedice za žrtvu su različite i kreću se o psihičkih i fizičkih trauma, pa sve do smrtne posljedice. Najosjetljivije skupine osoba u smislu žrtve trgovanja ljudima su žene i djeca, a seksualno iskorištavanje se navodi kao najčešći oblik njihove viktimizacije.“⁶⁸ Danas se na što je moguće više načina nastoji pronaći rješenje za ovaj međunarodni problem. „Žrtve trgovanja ljudima trebaju imati pristup zaštiti, skloništu, fizičkoj, seksualnoj i psihološkoj zdravstvenoj njezi te pravnoj i socijalnoj pomoći i savjetovanju.“⁶⁹ Trgovanje ljudima regulirano je Dodatkom II. UN fakultativnim protokolom Konvencije o pravima djece o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji iz 1988. godine; UN

⁶⁵ Kolarec, Đurđica; Pamuković, Nela. Prostitucija i trgovanje ženama. Zagreb : Centar za žene žrtve rata : Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH, 2005., str. 7.

⁶⁶ Garačić, Ana: Kazneni zakon u sudskoj praksi, Posebni dio. *Op. cit.*, str. 33.

⁶⁷ Kovčo Vukadin, Irma. Suzbijanje trgovanja ljudima. Zagreb, Ministarstvo unutarnjih poslova RH, 2004., str.15.

⁶⁸ *Ibidem*, str. 1.

⁶⁹ *Ibidem*, str. 42.

Konvencijom protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta; UN Protokolom za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja osobama, posebno ženama i djecom; Europol konvencijom; Deklaracijom o prevenciji i borbi protiv trgovanja ljudima i drugima.

Nezaobilazno je spomenuti kazneno djelo iz Glave devetnaest (XIX.) koje se odnosi na kaznena djela protiv zdravlja ljudi. Međunarodna istraživanja pokazuju kako su seksualni radnici izloženi nizu zdravstveni rizika. Prostitucija se nerijetko povezuje sa širenjem spolno prenosivi bolesti. Higijenski uvjeti u kojima rade seksualni radnici kao i prostori u kojima pružaju seksualne usluge najčešće ne zadovoljavaju ni najniže higijenske standarde. Pridodamo li tome učestalo mijenjanje klijenata te nekorištenje prezervativa shvatljivo je da sve zajedno čini plodno tlo za širenje kako spolno prenosivi bolesti tako i drugih zaraznih bolesti. Seksualni radnik u većini slučajeva ni sam ne zna je li zaražen nekom od spolno prenosivih bolesti. Svjetska zdravstvena organizacija preporučuje redovito praćenje rizika HIV-a i drugih zdravstvenih problema među seksualnim radnicama. U Hrvatskoj postoje mjesta koja nude dobrovoljno, besplatno i anonimno testiranje na HIV, to su: *Check point* Zagreb (HUHIV), Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije te Udruga *Help*. Seksualni radnici bi navedena testiranja trebali obavljati prvenstveno zbog svojeg zdravlja, ali i radi činjenice da širenjem HIV-a i ostalih spolni bolesti čine kazneno djelo. Naime čl. 180. KZa propisano je kažnjavanje osobe koja ne postupa po propisima ili naredbama kojima nadležno državno tijelo naređuje preglede, dezinfekciju, odvajanje bolesnika ili drugu mjeru za sprečavanje i suzbijanje zarazne bolesti među ljudima, pa zbog toga dođe do opasnosti od širenja zarazne bolesti među ljudima, a počinitelj će se kazniti kaznom zatvora do dvije godine. Osoba koja se ne pridržava mjera zaštite kaznit će se kaznom zatvora do tri godine, a ukoliko se radi o spolno prenosivoj bolesti progoni se po prijedlogu oštećenika, osim ako je počinjeno na štetu djeteta.

Prostitucija u poredbenim zakonodavstvima

Pitanje zakonske regulacije prostitucije kao i same konceptualizacije iste ovisi o zauzimanju službenog stava svake pojedine države. Svaka država samostalno odlučuje hoće li i na koji način će regulirati prostituciju. Mogućnosti se kreću od legalizacije, dekriminalizacije odnosno tolerancije pa sve do prohibicije i kriminalizacije. Države koje su se opredijelile za legalizaciju prostitucije prihvaćaju seksualni rad kao bilo koji drugi rad. U ovom obliku regulacije država ne kriminalizira bavljenje prostitucijom kao ni aktivnosti koje su povezane uz nju. Europske države koje u legalizirale prostituciju, doduše s određenim razlika u samoj legalizaciji jesu

Njemačka, Austrija, Mađarska, Švicarska, Litva, Grčka, Turska i Nizozemska. Ne možemo sa sigurnošću reći što znači dekriminalizacija odnosno tolerancija prostitucije. U nekom širem značenju to znači da ne postoji zabrana od strane države za bavljenje prostitucijom, ali kriminalizirane su aktivnosti poput podvođenja, traženja klijenata i slično. Neke države Europe zauzele su upravo ovakav stav. U prohibicijskom sustavu kriminalizirane su kako bavljenje prostitucijom tako i sve s njom povezane aktivnosti. U zavisnosti od države propisane su novčana kazna, kazna zatvora, a u nekim državama čak i smrtna kazna. Jedan vid prohibicije službeni je stav Hrvatske. Svaki od spomenutih sustava ima prednosti i mana, u nastavku ćemo izložiti zakonsku regulaciju prostitucije u Švedskoj, Nizozemskoj, Njemačkoj i Novom Zelandu.

4.1. Švedska

Švedski zakon iz 1734. propisivao je kažnjavanje prostitutki. U 19. pa sve do početka 20. stoljeća u Švedskoj je prostitucija bila legalizirana. Do preokreta u regulaciji dolazi 1919. godine kada prostitucija ponovno predstavlja kazneno djelo i to temeljem dva zakona, Zakona o skitnji i Zakona o spolno prenosivim bolestima. Danas je u Švedskoj prihvaćen europski model kriminalizacije klijenata, poznat pod nazivom „Nordijski model zakona“⁷⁰. Tri su glavne pretpostavke nordijskog modela, dekriminalizacija seksualnih radnika, kriminalizacija korisnika seksualnih usluga te državne politike koje podržavaju izlazak iz prostitucije⁷¹. Švedska je prva država na svijetu koja je odlučila kažnjavati osobe koje potražuju seksualne usluge. 1998. godine švedski parlament je izglasao abolicionistički zakon prema kojem je kupovanje seksualnih usluga kazneno djelo isto kao i organizacija bordela i svodništvo, dok je nuđenje seksualni usluga dekriminalizirano.⁷² Navedeni zakon stupio je na snagu 1. siječnja 1999. godine. U pozadini donošenja ovog zakona ključnu ulogu imale su radikalno feminističke udruge koje su se zalagale za kažnjavanje korisnika seksualnih usluga dok su seksualne radnike smatrale žrtvama. Za kazneno djelo kupovanja seksualni usluga zapriječena je, alternativno, novčana kazna ili kazna zatvora do šest mjeseci.⁷³ Donošenjem ovog zakona zabilježen je pad

⁷⁰ Naziva se još Švedski model, Sex Buyers Law, Abolitionist i Equality model.

⁷¹ Holistički pristup ogeda se u kampanjama za informiranje javnosti, obrazovnim programima u školama, obuke za policiju i slično.

⁷² Norwegian Ministry of Justice and Police Affairs. Purchasing Sexual Services in Sweden and the Netherlands. Legal Regulation and Experiences. An abbreviated English version. Report 2004, br. 1902, (<https://www.nswp.org/ru/node/1690>). 2004.g., str. 14.

⁷³ *Ibidem*, str. 17.

boja žena u prostituciji, oko 60%, kao i odvrćući utjecaj na muškarce da kupuju seksualne usluge.⁷⁴ No neki autori, kao što su Kilvington i Day (2001) navode kako je vjerojatnije da je došlo samo do smanjenja vidljivosti i restrukturacije prostitucije, a ne do smanjenja prostitucije. Nordijski modela uveden je kao niz zakonodavnih mjera za borbu protiv muškog nasilja nad ženama i djevojčicama i za rješavanje nejednakosti spolova.⁷⁵ Potrebno je spomenuti kako je nordijski model preferiran i od strane EU Parlamenta, što je vidljivo iz rezolucije donesene 2014. prema kojoj je potrebno pitanje prostitucije promatrati u okviru politika rodne ravnopravnosti. Nordijski model danas je osim u Švedskoj prihvaćen i u Francuskoj, Norveškoj, Islandu, Sjevernoj Irskoj, Irskoj, Kanadi te nedavno u Izraelu.⁷⁶

4.2. Nizozemska

Možemo reći da je Nizozemska europski simbol legalizacije prostitucije. Nizozemska je donošenjem Zakona o seksualnim uslugama 1999. godine, a koji zakon je stupio na snagu 2000. godine, postala jedna od prvih država na svijetu koja je donijela zakon o legalizaciji prostitucije. Prema povijesnim izvorima, 1911. godine prvi puta je donesen zakon koji je regulirao prodaju seksualnih usluga u bordelima. Prema tome zakonu kao kazneno djelo bilo je propisano prodavanje seksualni usluga u bordelima i svodništvo, dok prostitucija kao takva nije bila inkriminirana.⁷⁷ 1999. godine nizozemski parlament izglasao je zakon kojim je prostitucija legalizirana. Zakon je donesen na državnoj razini, no njegova provedba dana je u zadatak regionalnim i lokalnim vlastima, što je dovelo do razlika u regulaciji i organizaciji prostitucije. Izvještaj *Working Group of the legal regulation of the purchase of sexual services* sadrži šest ciljeva zakona koje lokalne vlasti trebaju poštovati. U nadležnosti lokalnih autoriteta bila je kontrola i regulacija prostitucije, borba protiv prisilne prostitucije, veća zaštita položaja prostitutki, zaštita maloljetnika od seksualnog zlostavljanja, separacija prostitucije od ostalih

⁷⁴ Prostitution policy in Sweden. Swedish gender equality agency, 12.11.2022. (<https://swedishgenderequalityagency.se/men-s-violence-against-women/prostitution-and-human-trafficking/prostitution-policy-in-sweden-targeting-demand/>) (29.5.2023.).

⁷⁵ Bramham, Daphne. Outlawing the purchase of sex has been key to Sweden's success in reducing prostitution. Vancouver Sun, 21.9.2016. (<https://vancouversun.com/opinion/columnists/outlawing-the-purchase-of-sex-has-been-key-to-swedens-success-in-reducing-prostitution>) (29.5.2023.).

⁷⁶ Prostitution policy in Sweden. Swedish gender equality agency, 12.11.2022. (<https://swedishgenderequalityagency.se/men-s-violence-against-women/prostitution-and-human-trafficking/prostitution-policy-in-sweden-targeting-demand/>) (29.5.2023.).

⁷⁷ Norwegian Ministry of Justice and Police Affairs. Purchasing Sexual Services in Sweden and the Netherlands. Legal Regulation and Experiences. *Op. cit.*, str. 26.

kriminalnih djela te kontrola i smanjenje ilegalnih migranata u prostituciji.⁷⁸ Prostitutke i bordeli moraju ishoditi licencu od lokalnih vlasti. Da bi bordel ishodio licencu potrebno je da zadovoljava određene standarde sigurnosti na radu, higijene, nadzora, radnog vremena, a uz to mogu biti otvoreni samo u određenim zonama te policija mora potvrditi njihovu sigurnost. Seksualni radnici dobili su prava kao i svi ostali radnici kao što su socijalna prava, ali i plaćanje poreza i socijalnog osiguranja, no prethodno moraju ishoditi dozvolu za rad. Da bi osoba dobila dozvolu za rad kao seksualni radnik potrebno je da se radi o punoljetnoj osobi te državljaninu Nizozemske ili državljaninu neke od država Europske Unije.⁷⁹ Svodništvo i vođenje odnosno vlasništvo javnih kuća također je legalizirano. Zarada od prostitucije u Nizozemskoj čini oko 5% državnog proračuna.⁸⁰ Prodaja seksualnih usluga može se obavljati u posebnim objektima koji se nazivaju „*sekshuisen*“, ali i u hotelima i stanovima. Nizozemska je osigurala i pristup informacijama za seksualne radnike koje se pružaju u tzv. „uredima za seks“. Takvi uredi pružaju savjete o zdravlju, sigurnosti, pravima, ali i druge oblike pomoći. Nizozemska je poznata po seksualnom turizmu i posebnoj četvrti u Amsterdamu pod nazivom „*Wallen*” ili „*De Wallerjes*”, poznatoj kao „*Red Light District*” odnosno Crvena četvrt, u kojoj usred grada djevojke u crvenim izlozima nude ljubav za novac, no nisu svi izlozi crvene boje. Ukoliko je izlog plave boje potrebno je znati da u njemu svoje usluge pruža transrodna osoba.⁸¹ Nizozemska kao država privlačna je mnogim turistima upravo zbog legalizirane prostitucije kao i zbog legalnog konzumiranja marihuane. Upravo je to privlačno mladim osobama zato što bi konzumacijom prostitucije ili marihuane u svojoj domicilnoj državi činili ili prekršaj ili kazneno djelo. Nizozemska politika vodila se time da legalizacijom prostitucije pokuša smanjiti njezine neprihvatljive oblike, prvenstveno prisilnu prostituciju i trgovanje ljudima. No može li legalizacija u potpunosti dovesti do nepostojanja prisilne prostitucije i trgovanja ljudima? Nemoguće je sa sigurnošću odgovoriti na ovo pitanje, naime koliko god države na različite načine pokušavaju iskorijeniti prisilnu prostituciju i trgovanje ljudima uvijek će postojati tamna brojka. „Posebna kontrola provodi se nad nezakonitim prostituiranjem pri čemu se korisnike takve nelegalne prostitucije kažnjava sa 7.600 eura ili zatvorom od 6 mjeseci.”⁸² Osobe koje se

⁷⁸ *Ibidem.*, str. 27.-28.

⁷⁹ Norwegian Ministry of Justice and Police Affairs. Purchasing Sexual Services in Sweden and the Netherlands. Legal Regulation and Experiences. *Op. Cit.*, str. 29.-31.

⁸⁰ Milojević Antoliš, Lana; Mihajlović, Petar; Štirik Davor. Prostitucija u hrvatskom prekršajnom i kaznenom pravu. *Op. cit.* str. 286.

⁸¹ Red Light District Amsterdam. Amsterdam.info. (<https://www.amsterdam.info/red-light-district/>)

⁸² Milojević Antoliš, Lana; Mihajlović, Petar; Štirik Davor. Prostitucija u hrvatskom prekršajnom i kaznenom pravu. *Op. cit.*, str. 286.

time bave privlači mogućnost velike zarade, naime uvijek ono što je ilegalno donosi velike količine novaca tako da te osobe neće spriječiti propisivanje takvih radnji kao kaznenih djela. Iako je prostitucija legalna sigurno je da u Nizozemskoj postoje oblici prisilne prostitucije, čije brojke se ne mogu sa sigurnošću utvrditi. Posljednjih godina internetski portali sve više objavljuju priče osoba koje se bave prostitucijom. Nerijetko seksualni radnici u Nizozemskoj navode da iako je prostitucija legalna većina njih su žrtve trgovanja ljudima, dovedeni i prisiljeni na prostituciju. U posljednje vrijeme u Nizozemskoj se javljaju inicijative koje se zalažu za izmjenu zakona smatrajući da je legalizacija prostitucije ništa drugo nego „komercijalizirano silovanje”.⁸³

4.3. Njemačka

Njemačka je također jedna od država Europe u kojoj je prostitucija legalizirana. Njemački zakon iz 2003. godine seksualnim radnicima osigurava pravo na mirovinsko i socijalno osiguranje, redovite zdravstvene preglede, ugovor s poslodavcem i drugo.⁸⁴ Prema tom zakonu osobe koje se bave prostitucijom smatraju se samozaposlenim osobama te im pripadaju određena prava. Javne kuće kao mjesto rada seksualnih radnika obvezne su plaćati porez i zdravstveno osiguranje za zaposlenike te je potrebno da ishode dozvolu za rad.⁸⁵ „Javne kuće imaju svoje makroe s kojima prostitutke potpisuju ugovore o radu kao s poslodavcem (registrirano je oko 350 000 osoba koje se bave prostitucijom).⁸⁶ Svodništvo i vlasništvo javnih kuća također je legalna djelatnost. Zakon o zaštiti osoba koje se bave prostitucijom (Zakon zaštiti prostitucije- *ProstSchG*) iz 2016. godine primjenjuje se na prostituciju osoba starijih od 18 godina i na obavljanje djelatnosti prostitucije. Ukoliko se osoba želi baviti prostitucijom ona se treba prijaviti odnosno registrirati kod tijela u čijem se djelokrugu prostitucija obavlja. Navedenim zakonom propisane su i obveze vlasnika javnih kuća i svodnika kao i provedba nadzora nad prostitucijom te kazne u slučaju protivnog postupanja. Prema zakonu prostitucija je legalna samo ako se obavlja dobrovoljno i ne uključuje nikakav oblik prisile. Cilj zakona je

⁸³Bijelić, Marijana. Prostitucija je komercijalno silovanje. Galaksija, 05.12.2021.

(https://www.galaksija.hr/tekst/Prostitucija_je_komercijalno_silovanje/1356/1) (29.5.2023.).

⁸⁴ Porter, Erin. Prostitucija u Njemačkoj. Traasgpu. (<https://hr.traasgpu.com/prostitucija-u-njemackoj/>) (29.5.2023.).

⁸⁵ Klein, Rahel. Ostaje li Njemačka „bordel Europe“?. Made for minds, 16.2.2021.

(<https://www.dw.com/hr/ostaje-li-njema%C4%8Dka-bordel-europe/a-56577268>) (29.5.2023.).

⁸⁶ Milojević Antoliš, Lana; Mihajlović, Petar; Štirik Davor. Prostitucija u hrvatskom prekršajnom i kaznenom pravu. *Op. cit.*, str. 286.

zaštititi seksualne radnike te im poboljšati uvjete rada.⁸⁷ Postoje sličnosti u pravnoj regulaciji prostitucije u Austriji i Njemačka. Naime, u Austriji je prostitucija legalizirana, te postoji obveza upisivanja radnika u posebne registre, plaćanje poreza te obvezni zdravstveni pregledi. Za razliku od Njemačke u Austriji je svodništvo te vlasništvo nad javnim kućama zabranjeno.⁸⁸ Također, takav sustav prihvaćen je i u Danskoj.

4.4. Novi Zeland

Sustav koji u osnovi dekriminalizira prostituciju prakticiran je na Novom Zelandu. U ovom sustavu prostitucija se smatra radom. Na poticaj udruga seksualnih radnica/ka i feminističkih inicijativa ovaj sustav uveden je 2003. godine, rezultirao je donošenjem Zakonom o prostituciji. Neki od ciljeva ovog sustava su smanjenje viktimizacije seksualnih radnica/ka, smanjenje maloljetničke prostitucije, suzbijanje trgovanja ljudima. Ovaj model naziva se „minimalističko-organizacijski“. Legislativa je usmjerena na zaštitu seksualnih radnica/ka.⁸⁹ Za seksualne radnike/ce kao i za posrednike u prostituciji postoji obveza registracije i plaćanja poreza. Kriminalizirana je prisilna i maloljetnička prostitucija. Podrška javnosti ovom modelu je izostala, stoga se stigmatizacija seksualnih radnica/ka nije smanjila.⁹⁰ Pružanje seksualnih usluga moguće je samo u određenim dijelovima gradova. Prakticira se siguran seksualni odnos, što je uostalom i pravni zahtjev tako da seksualni radnici pružaju seksualne usluge većinom uz korištenje prezervativa. Pogodnosti seksualnih radnica/ka jesu mogućnost potpisivanja ugovora, redovite plaće kao i mogućnost traženja pomoći od policije. Veliki utjecaj na promociju prostitucije ima *New Zealand Prostitutes Collective (NZPC)*, to je udruga osoba koje se trenutno bave ili su se bavile prostitucijom, a zanimljivo je da je osnovana je 1987. godine u vrijeme kada je prostitucija bila zabranjena.⁹¹ Udruga se direktno bavi seksualnim radnicima, pruža im mogućnost ginekoloških pregleda i testova, besplatne prezervative, savjete, a također

⁸⁷ Zakon o zaštiti osoba koje se bave prostitucijom (Zakon o zaštiti prostitucije –ProstSchG), 21.10.2016. (<https://www.gesetze-im-internet.de/prostschg/BJNR237210016.html>), 30.4.2023.

⁸⁸ Milojević Antoliš, Lana; Mihajlović, Petar; Štirik Davor. Prostitucija u hrvatskom prekršajnom i kaznenom pravu. *Op. cit.* str. 286.

⁸⁹ Crichton, Fraser. Decriminalising sex work in New Zealand: its history and impact. Open democracy, 21.8.2015. (<https://www.opendemocracy.net/en/beyond-trafficking-and-slavery/decriminalising-sex-work-in-new-zealand-its-history-and-impact/>) (29.5.2023.).

⁹⁰ Crichton, Fraser. Decriminalising sex work in New Zealand: its history and impact. *Op. Cit.*, (29.5.2023.).

⁹¹ Radačić, Ivana. Novozelandski model dekriminalizacije i važnost sudjelovanja seksualnih radnica u kreiranju politika prostitucije. 18.04.2016. (<https://voxfeminae.net/pravednost/novozelandski-model-dekriminalizacije-i-važnost-sudjelovanja-seksualnih-radnica-u-kreiranju-politika-prostitucije/>) 05.5.2023.

se zalaže i za njihova prava.⁹² Iz iskustva Novog Zelanda da se zaključuje da je legalizacija prostitucije moguća, ali da je potrebno osigurati da osobe koje su povezane s prostitucijom imaju određena prava, zaštitu i podršku države.

Pitanje legalizacije prostitucije

5.1 Moralne dileme oko legalizacije prostitucije

Postavlja se pitanje može li prostitucija biti moralna⁹³ ili ne? Da nešto bude moralno potrebno je da bude prihvaćeno od velike većine pripadnika određene društvene zajednice. Može li Hrvatska postati država u kojoj će prostitucija biti moralna odnosno prihvaćena u društvenoj zajednici? Oko fenomena prostitucije vežu se različita mišljenja ljudi. Jedni smatraju da je prostitucija nemoralna i osuđuju osobe koje se bave prostitucijom smatrajući da postoje i drugi načini i poslovi koji omogućuju osobi da osigura svoju egzistenciju, drugi osjećaju sažaljenje prema njima, treći smatraju te osobe nižom klasom, nedostojne za imanje prava koja pripadaju ostalim radnicima, četvrti pak odobravaju prostituciju. Navedeno su samo neka od mišljenja koja se isprepliću u današnjem svijetu, nemoguće je iznijeti sve stavove i mišljenja osoba o prostituciji. Danas kada se govori o prostituciji većinom se govori o seksualnim radnicima, možemo se složiti da danas prevladava negativan stav prema osobama koje se bave prostitucijom, kako u svijetu tako i u Hrvatskoj. Na formiranje stavova ljudi uvelike utječe veliki broj egzogenih faktora, kao što su odgoj u obitelji, društvena okolina osobe, obrazovanje, religija i drugi. Prema povijesnim izvorima upravo je religija imala važnu ulogu u kreiranju stavova o prostituciji, upravo je religiozna odnosno obredna prostitucija bila jedna od prvih oblika prostitucije. Kroz povijest stajališta o prostituciji su se mijenjala tako da je danas u kršćanstvu zauzet stav o prostituciji odnosno bludu kao grijehu. Nije iznenađujuće da u Hrvatskoj kao državi u kojoj se prema popisu stanovništva iz 2021. godine 83,67% osoba izjasnilo kao vjernici, bilo katolici, pravoslavci ili muslimani, prevladava negativan stav prema prostituciji. Vjera je izrazito važna u Hrvatskoj te ima izrazito veliki utjecaj na formiranje stavova osoba o temama kao što su prostitucija, pobačaj, eutanazija i slično. Možemo se složiti da u većini slučajeva narod izražava negativan stav samo prema seksualnim radnicima, dok

⁹² (<https://www.nzpc.org.nz/>), 05.5.2023.

⁹³ Moral možemo opisati kao oblik društvene svijesti, nepisana pravila, običaje i navike određene zajednice. Moral su standardi o tome kakvo treba biti ponašanje članova zajednice.

klijenti, svodnici i organizatori ostaju u sjeni prostitucije. Seksualni radnici većinom nailaze na nerazumijevanje od strane svojih sugrađana, ako se sazna čime se bave društvo im stavlja etiketu. U slučaju dobrovoljne prostitucije, osim što seksualni radnik počini prekršaj, u njegovoj društvenoj okolini dolazi do odbacivanja kako njega samog tako i njegove obitelji. Takve osobe smatraju se bludnicima/ama, opasnim za društvo u kontekstu lošeg utjecaja. Seksualni radnici osim toga što moraju skrivati čime se bave zbog zakona, njihova profesija ostaje tajna i zbog društvene osude. U Hrvatskoj sve više jačaju inicijative koje se zalažu za neki od modela legalizacije prostitucije. Pojedine nevladine organizacije počele su provoditi istraživanja među seksualnim radnicima, proučavati prednosti legalizacije prostitucije te predlagati rješenja za poboljšanje položaja seksualnih radnika u društvu s ciljem smanjenja marginalizacije i stigmatizacije seksualnih radnika. Iz godine u godinu u Hrvatskoj se sve više govori o pitanju legalizacije prostitucije. Spomenuta tema je dobila veći medijski prostor tako da možemo zaključiti da se stajališta stanovništva o prostituciji mijenjaju, prostitucija polako prestaje biti tabu tema. Postoji mnogo moralnih dilema oko legalizacije prostitucije zbog postojanja argumenata za i protiv legalizacije. Potrebno je narodu iznijeti probleme i iskustva seksualnih radnika te omogućiti što više točnih informacija o prednostima legalizacije prostitucije što će uvelike doprinijeti u formiranju stavova društvene zajednice.

5.2. Legalizacija prostitucije s aspekta prekršajnog prava

Dobrovoljna prostitucija u Hrvatskoj okarakterizirana je kao prekršaj protiv javnog reda i mira. Zakon kao društveno neprihvatljivu pojavu navodi odavanje prostituciji odnosno prodaju seksualnih usluga, ali i omogućavanje prostitucije. Zakonodavac je propisao prekršajno kažnjavanje samo seksualnih radnika i osoba koje omogućavaju prostituciju. Zašto je zakonodavac izostavio prekršajno kažnjavanje korisnika seksualnih usluga? Osoba koja prodaje seksualne usluge, kao i ona koja ih omogućava ne bi bila u mogućnosti počinuti prekršaje iz ZPPJRM ako ne postoji osoba koja potražuje i koristi takve usluge. Zakonodavac kod reguliranja ovog problema nije uzeo u obzir glas seksualnih radnika. Ako država zauzme stav potpune zabrane kako dobrovoljne tako i prisilne prostitucije potrebno je da u zonu kažnjavanja obuhvati sve osobe koje se mogu pojaviti kao sudionici u počinjenju prekršaja, stoga je trenutno važeće rješenje pravne regulative diskriminatorno. Također istraživanja su pokazala da je u državama koje su uvele modele poput „Nordijskog modela“ ili legalizaciju prostitucije došlo do pada broja osoba koje se bave prostitucijom. No to ne znači da ti podaci odgovaraju stvarnom stanju. Prema ranije navedenim statističkim podacima vidljivo je da postoji mali broj

prekršajnih prijava za ove prekršaje, a nesporno je da se mnogo veći broj osoba bavi prodajom seksualnih usluga. S toga gledišta puno veća korist bi se postigla ukidanjem ovih prekršaja i pružanjem tim osobama prava kao i ostalim radnicima obzirom da veliki broj takvog ponašanja nije prijavljen. Preporuke Europskog parlamenta i Vijeća za ljudska prava UN-a odnose se na ukidanje kriminalizacije osoba koje se bave prodajom seksualnih usluga. Također, preporuka radne skupine UN-a o diskriminaciji žena i djevojčica u godišnjem izvještaju Vijeću za ljudska prava iz 2016. je da države dekriminaliziraju prostituciju. Unatoč međunarodnopravnim i europskim preporukama u Hrvatskoj je još uvijek na snazi čl.7. i čl. 12. ZPPJRM koji nisu usklađeni s međunarodnopravnim i europskim standardima. 2012. i 2016. godine Ministarstvo unutarnjih poslova iznijelo je prijedloge izmjene zakona što bi dovelo do kriminalizacije klijenata i povećanja kazni, no prijedlozi zakona nijednom nisu prošli zakonsku proceduru. Navedeni prijedlozi nisu predviđali ukidanje kažnjavanja seksualnih radnika, već su samo predviđali proširivanje odgovornosti i na klijente te pooštavanje kazni. U ostalom do toga je na neki način i došlo Zakonom o izmjenama ZPPJRM koji je stupio na snagu 12. svibnja 2023. Navedenim zakonom došlo je do povećanja novčane kazne za počinitelja prekršaja omogućavanja prostitucije, ali ne i za počinitelja prekršaja odavanja prostituciji. Stav provoditelja zakona, policije i sudova, jest da je trenutni ZPPJRM zastario i nedorečen, što donosi probleme u praksi. Sve više se predlaže uvođenje abolicionističkog pristupa prostituciji u kojem slučaju bi došlo do kažnjavanja kupca seksualnih usluga, svodnika i trgovca ljudima. Ideja takvog modela je seksualne radnike zaštititi od uhićenja i nasilja te istovremeno smanjiti potražnju za prostitucijom. Smanjenje stigmatizacije kao i bolja suradnja s policijom samo su neki od pozitivnih indikatora uvođenja ovog sustava. Obzirom na sve veći pritisak nevladinih organizacija možemo očekivati promjenu legislative vezane uz prostituciju kao prekršaj u skorijoj budućnosti, koja bi mogla dovesti do dekriminalizacije prodaje seksualnih usluga te uvođenja podrške i pomoći seksualnim radnicima.

5.3. Legalizacija prostitucije s aspekta kaznenog prava

Osim prekršajnih odredba kojim su regulirani prekršaji odavanja prostituciji i omogućavanja iste, hrvatsko zakonodavstvo predviđa i kažnjavanje osoba povezanih s prisilnom prostitucijom Kaznenim zakonom. Kaznenim zakonom zastupljen je okvir zaštite spolni sloboda. Kada bi došlo do legalizacije prostitucije bila bi potrebna promjena Kaznenog zakona što je dug i složen proces, no to ne znači da bi svi oblici prostitucije bili dozvoljeni. Suprotno od prekršaja kazneno ne odgovaraju seksualni radnici već osobe koje prisiljavaju na, omogućavaju i oglašavaju

prostituciju kao i osobe koje koriste takve usluge, ali samo ako su znali ili mogli znati da se radi o prisilnoj prostituciji. Propisane sankcije strože su od prekršajnih. Tu vidimo sličnost s „Nordijskim modelom“ u kažnjavanju korisnika prostitucije, no u ovom slučaju je obuhvaćena samo prisilna prostitucija. Možemo se složiti da je izrazito bitno da postoji kažnjavanje osoba koje prisilom, prijevarom ili na neki drugi način iskorištavaju druge osobe poradi materijalne koristi. Nedostatak zakon je u tome što ne predviđa nikakve oblike pomoći ili programa izlaska iz prostitucije seksualnim radnicima koji su u ovom slučaju žrtve kaznenog djela. Kao i ostalim žrtvama kaznenih djela potrebno je i žrtvama prostitucije osigurati usluge pravne pomoći i savjeta, pristup informacijama, informacije o pomoći i pravu na naknadu štete. Veliki broj seksualnih radnika nailazi na nerazumijevanje već o strane policije, a kasnije i pravosuđa. Nedostatak sustava ogleda se u nepostojanju tretmana za žrtve koji bi trebao biti osiguran od strane države. Kako tema prostitucije nije aktualna za javnu politiku tako nije zanimljiv ni status žrtve. U posljednjih nekoliko godina dolazi do osnivanja raznih udruga koje nastoje pružiti pomoć kako osobama koje se vlastitim izborom odluče baviti prostitucijom tako i žrtvama kaznenog djela prostitucije. Broj takvih udruga je premalen da bi informacije došle do šire javnosti, ali usprkos tome možemo reći da posljednjih godina dolazi do sve većeg zanimanja javnosti o temi prostitucije. Kao i seksualni radnici koji se samostalno odluče baviti prostitucijom i prisiljeni seksualni radnici nailaze na stigmatizaciju društva, a država ne poduzima nikakve mjere. U državama koje su legalizirale prostituciju i dalje postoji prisilna prostitucija, stoga je potrebno da se ona i u tim državama regulira zakonom te da se žrtvama pruži adekvatna pomoć. Istraživanja pokazuju da se veća pažnja posvećuje progonu i kažnjavanju prostitucije kao prekršaja u usporedbi s prostitucijom kao kaznenim djelo. Nevladine organizacije naglašavaju kako je potrebno više usmjeriti resurse na progon i kažnjavanje prisilne eksploatacije. Istraživanja pokazuju da je policiji lakše razriješiti slučaj koji se odnosi na prekršaj odavanja prostitucije nego kazneno djelo prostitucije. Kod prekršaja se u većini slučajeva radi o jednoj osobi koja prodaje seksualne usluge, dok kod kaznenog djela postoji veći broj sudionika te se počinjenje kaznenog djela teže otkriva. U slučaju da dođe do promjena u hrvatskoj legislativi i da dobrovoljna prostitucija postane legalna odnosno više ne bude okarakterizirana kao prekršaj neophodno je da prisilna prostitucija i dalje bude inkriminirana kao kazneno djelo. Uz inkriminaciju prisilne prostitucije potrebno je da država posveti više pažnje samoj žrtvi kaznenog djela.

5.4. Legalizacija prostitucije s aspekta radnog prava

Osobe koje se bave prostitucijom sebe nazivaju seksualnim radnicima. No možemo li govoriti o njima kao radnicima usprkos tome što ne podliježu zakonima koji se odnose na radnike? U slučaju da se Hrvatska odluči za legalizaciju dobrovoljne prostitucije, prostitucija bi se smatrala zakonski reguliranim zanimanjem. U toj situaciji seksualni radnici bili bi izjednačeni s ostalim radnicima te bi se na njih primjenjivalo radno pravo. Kao i ostali radnici i oni bi imali pravo na plaću, godišnji odmor, bolovanje, mirovinsko osiguranje, zdravstvenu zaštitu i druga prava i povlastice propisane radnim pravom. Prema Zakonu o radu (dalje: ZR)⁹⁴ radnik je fizička osoba koja u radnom odnosu obavlja određene poslove za poslodavca⁹⁵. Tko bi u tom slučaju bio poslodavac? U situaciji da država legalizira dobrovoljnu prostituciju potrebno je da zakonom odredi način obavljanja rada. Jedna od mogućnosti je da država vodi evidencije odnosno registre u koje bi se upisivali seksualni radnici, a država bi na neki način bila poslodavac. Navedena mogućnost postojala je u prošlosti te nije davala najbolje rezultate, seksualni radnici izbjegavali su upise u registre zbog obveza koje su im se nametale, kao što su plaćanje poreza, obvezni liječnički pregledi i slično. Također postoji mogućnost da seksualni radnici koji samostalno prodaju svoje usluge otvore neku vrstu obrta, te bi se na njih primjenjivao Zakon o obrtu⁹⁶. Još jedna od mogućnosti jesu bordeli odnosno javne kuće. Vlasnici bordela bili bi poslodavci koji bi zapošljavali seksualne radnike. Uz prava i povlastice koje bi na taj način pripale seksualnim radnicima oni bi imali obveze od kojih bi država imala korist. Jedna od obveza jest plaćanje poreza. Porezni zakoni razlikuju se od države do države no uobičajeno je da se porez plaća na zaradu koja se ostvari tijekom godine. Primjer je Njemačka u kojoj je legalizacija prostitucije dovela do povećanja BDP-a za 5 %. Legalizacijom seksualni radnici bili bi više zaštićeni, naročito u slučaju nasilja, mobinga i slično. Legalizacija prostitucije je složeno pitanje koje se tiče mnogih područja, uključujući radno pravo, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, ljudska prava i slično, stoga su potrebne sveobuhvatne mjere kojima bi se na najbolji mogući način sprovela legalizacija prostitucije.

⁹⁴ Zakon o radu (Narodne Novine 93/14, 127/17, 98/19, 151/22).

⁹⁵ Čl.4. st. 1 ZR

⁹⁶ Zakon o obrtu (Narodne Novine 143/13, 127/19, 41/20).

Sudska praksa u Hrvatskoj

Suđenje za kazneno djelo iz čl. 157. Kaznenog zakona u prvostupanjskoj je nadležnosti Općinskih sudova⁹⁷. O žalbama protiv presuda Općinskih sudova odlučuju Županijski sudovi⁹⁸. Općinski sud u Osijeku je u predmetu K-370/14 utvrdio počinjenje kaznenog djela iz čl. 157. st. 1. te iz čl. 157. st. 3. KZ/11 od strane I. okrivljenice G.V. i II. Okrivljenice M.I. te izrekao presudu kojom su oglašene krivima. I. okrivljena i II. okrivljena su radi zarade vrbovale I.K. i S.G. te ih poticale i omogućile pružanje seksualnih usluga. Osim toga svakog su tjedna iste su putem sredstava javnog informiranja oglašavale prostituciju. Sud je III. okrivljenu I.K. i IV. okrivljenu oglasio krivima za kazneno djelo oglašavanja prostitucije iz čl. 157. st. 3. KZ/11 zato što je nedvojbeno utvrđeno da su III. i IV. okrivljena više puta izdavale oglase koji su sadržavali sadržaj o pružanju seksualnih usluga. Navedenu odluku suda prvog stupnja potvrdio je Županijski sud u Osijeku.⁹⁹

Prvostupanjskom presudom Općinskog kaznenog suda u Zagrebu (KO-1356/14-73) opt. S.G. i opt. D.Z. proglašeni su krivima za kazneno djelo prostitucije iz čl. 157. st. 1. KZ/11, opt. S.G. izrečena je kazna zatvora u trajanju od 10 mjeseci uz primjenu uvjetne osude tako da se kazna neće izvršiti ukoliko u roku od 3 godine ne počini novo kazneno djelo, dok je opt. D.Z. izrečena kazna zatvora u trajanju od jedne godine, u koju kaznu mu je uračunato vrijeme provedeno u istražnom zatvoru. Temeljem čl. 4. Zakona o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem¹⁰⁰ u svezi čl. 77. KZ/11 utvrđeno je da novčani iznosi od 11.550,00 kn i 31.000,00 eura predstavljaju imovinsku korist koju je opt. D. Z. ostvario počinjenjem kaznenog djela te je naloženo da opt. D.Z. iste u roku od 15 dana uplati u proračun Republike Hrvatske. Protiv prvostupanjske presude žalbu su podnijeli državni odvjetnik te opt. D.Z. po branitelju. Presudom Županijskoga suda u Varaždinu (KŽ-78/16-4) prihvaćena je žalba državnog odvjetnika te je pobijana presuda preinačena u dijelu u odluci o kazni opt. D.Z. na način da se opt. D.Z. osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i šest mjeseci za počinjenje kaznenog djela iz čl. 157. st. 1. KZ/11 te mu se u izrečenu kaznu

⁹⁷Čl. 19a. St. 1. t. 1 ZKP/08 :Općinski sudovi su nadležni suditi u prvom stupnju za kaznena djela za koja je zakonom propisana kao glavna kazna novčana kazna ili kazna zatvora do dvanaest godina , osim ako zakonom nije drugačije propisano.

⁹⁸Čl. 19c. St. 2. ZKP/08: Županijski sudovi su nadležni u drugome stupnju odlučivati o žalbama protiv odluka općinskih sudova, ako drugačije nije propisano zakonom.

⁹⁹Garačić, Ana. Kazneni zakon u sudskoj praksi, posebni dio: Rijeka, Libertin naknada, 2016. str. 274.; OS u Osijeku, K-370/14 od 26. siječnja 2015.; ŽS u Osijeku, KŽ-290/15 od 26. siječnja 2016.

¹⁰⁰ Zakona o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem (NN 145/10, 70/17).

uračunava vrijeme provedeno u istražnom zatvoru. Navedenom presudom odbija se žalba opt. D.Z. kao neosnovana te se u preostalom pobijanom i nepreinačenom dijelu potvrđuje presuda prvog stupnja.¹⁰¹

Prvostupanjskom presudom Općinskog suda u Zagrebu (KO-474/15) okrivljeni T.M. proglašen je krivim za počinjenje kaznenog djela iz čl. 157. st.2. KZ/11 (kazneno djelo prostitucije), kazneno djelo iz čl. 118. st. 1. u vezi s čl. 34. KZ/11 (kazneno djelo teške tjelesne ozljede u pokušaju) te za kazneno djelo iz čl. 331. st. 1. KZ/11 (kazneno djelo nedozvoljenog posjedovanja, izrade i nabavljanja oružja i eksplozivnih tvari) te mu je za kazneno djelo iz čl. 157. st. 2. KZ/11 utvrđena kazna zatvora u trajanju od tri godine, za kazneno djelo iz čl. 118. st. 1. u vezi s člankom 34. KZ/11, po članku 118. stavak 1. KZ/11, utvrđena kazna zatvora u trajanju od jedne godine, a za kazneno djelo iz čl. 331. st. 1. KZ/11 utvrđena kazna zatvora u trajanju od deset mjeseci, te je uz primjenu članka 51. stavak 1. i 2. KZ/11 osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od četiri godine. Protiv navedene presude okrivljenik je podnio žalbu zbog bitne povrede odredaba kaznenog postupka iz. Čl. 468. st. 2. ZKP/08. U povodu žalbe okrivljenika Županijski sud u Zagrebu, kao drugostupanjski sud, donio je presudu (KŽ-963/15-7) kojom se žalba okrivljenika odbija kao neosnovana te se potvrđuje prvostupanjska presuda.¹⁰²

Prostitucija može biti povezana s nizom kaznenih djela, kao što su npr. kazneno djelo trgovanje ljudima ili kazneno djelo ropstva. U vezi toga za hrvatsku sudsku praksu izrazito je bitna presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu S.M. protiv Hrvatske. U navedenom predmetu Europski sud je ustanovio da je došlo do povrede čl. 4. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda od 1950. godine¹⁰³. 2012. godine podnesena je kaznena prijava protiv bivšeg policajca T.M. Podnositeljica prijave navela je da ju je T.M. tijekom 2011. godine fizički i psihički prisiljavao na prostituciju. U kontakt su stupili preko *Facebook*-a gdje joj je T.M. nudio pomoć u pronalasku posla, a zatim ju je odveo u kuću treće osobe radi pružanja seksualnih usluga. Podnositeljica je tvrdila da je T.M. imao kontrolu nad njom i da ju je prisiljavao na

¹⁰¹OKS u Zagrebu, KO-1356/14-73 od 21. svibnja 2014.; ŽS u Varaždinu, KŽ-78/16-4 od 23. veljače 2016.

¹⁰²OS u Zagrebu, KO-4474/15 od 30. rujna 2015.; ŽS u Zagrebu, KŽ-963/15-7 od 15. prosinac 2015.

¹⁰³Čl. 4. Konvencije: 1. Nitko se ne smije držati u ropstvu ili ropstvu sličnom odnosu. 2. Nitko se ne smije siliti na prisilan ili obvezatan rad. 3. U svrhu tumačenja ovoga članka pojam "prisilni ili obvezatni rad" ne obuhvaća: a) svaki rad koji se u skladu s člankom 5. ove Konvencije zahtijeva od neke osobe na redovitom izdržavanju kazne ili za vrijeme uvjetnog otpusta na slobodu; b) svaku vojnu službu ili, u zemljama gdje se dopušta odbijanje obnašanja vojne službe zbog prigovora savjesti, drugu službu određenu umjesto obvezatne vojne službe; c) svaku službu koja se traži u slučaju nepogode ili nesreće koje ugrožavaju život i blagostanje zajednice; d) svaki rad ili službu koji su dio uobičajenih građanskih obveza

davanje polovice zarade stečene pružanjem seksualnih usluga, a ako nije postupila po njegovoj naredbi T.M. bi joj prijetio i kažnjavao ju. Nakon prijave, policija je provela pretragu T.M.-ovog doma i automobila. Prema evidenciji T.M. je ranije osuđivan za kazneno djelo prostitucije i silovanja. 2012. godine podignuta je optužnica protiv T.M. zbog kaznenog djela podvođenja, dok je S.M. dodijeljen status potencijalne žrtve trgovanja ljudima. Općinski sud je 15. veljače 2013. godine donio oslobađajuću presudu, kojom je T.M. oslobođen krivnje da je počinio kvalificirani oblik kaznenog djela podvođenja zbog nedostatka dokaza. Državno odvjetništvo je podnijelo žalbu protiv prvostupanjske presude, no ona je odbijena u siječnju 2014. godine i potvrđena je prvostupanjska presuda. S.M. podnijela je ustavnu tužbu, no ona je proglašena nedopuštenom u lipnju 2014. godine. 19. srpnja 2018. godine Vijeće Europskog suda za ljudska prava donosi presudu kojom je utvrđeno da nadležna domaća tijela nisu ispunila svoje postupovne obveze propisane čl. 4. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Na zahtjev Vlade Republike Hrvatske predmet je u prosincu 2018. godine upućen Velikom vijeću. Veliko vijeće Europskog suda za ljudska prava 25. lipnja 2020. godine utvrdilo je da Republika Hrvatska nije provela učinkovitu istragu navoda o trgovanju ljudima što je dovelo do postupovne povrede prava na zabranu ropstva iz čl. 4. EKLJP. Kada se radi o trgovanju ljudima, Europski sud za ljudska prava koristi definicije iz Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima i Protokola o prevenciji, suzbijanju i kažnjavanju trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom (Protokol iz Palerma)¹⁰⁴. Prema definiciji iz navedene Konvencije i Protokola da bi ponašanje činilo trgovanje ljudima ono mora sadržavati tri konstitutivna elementa koja moraju biti kumulativno ispunjena, a to su radnja (namamljivanje, prijevoz, prihvat osobe i slično), sredstvo (otmica, prijetnja i slično) te svrha (prostitucija ili drugi oblici iskorištavanja). Sud je presudom podnositeljici zahtjeva dosudio iznos od 5.000,00 eura neimovinske štete.¹⁰⁵

¹⁰⁴U Republici Hrvatskoj je Protokol na od 25. prosinca 2003. godine.

¹⁰⁵ ESLJP, 60561/14 od 19. srpnja 2018., S.M. protiv Hrvatske.

Zaključak

Mnogi autori trudili su se dati što precizniju definiciju prostitucije, no upravo zbog različitosti oblika koje obuhvaća ni jednu definiciju ne možemo smatrati potpunom. Mišljenja o prostituciji kao društvenoj pojavi nikada neće biti u potpunosti usklađena. Svaki sustav regulacije kako prohibicijski, reglementacijski (regulacijski) tako i abolicijski ima svojih prednosti i nedostataka. Bez obzira na odabrani sustav regulacije prostitucija će i dalje postojati. Za kakav se god sustav regulacije prostitucije država odlučila uvijek će postojati podijeljena mišljenja. Ovaj rad prikazuje analizu razvoja pravne regulacije prostitucije od najstarijih vremena pa sve do današnje pravne regulacije u Hrvatskoj i nekim od suvremenih država. Kako je vidljivo iz rada društvo je od davnina pokušavalo pronaći način kako pristupiti pojavi kao što je prostitucija. Rad je usmjeren je na pronalaženje najboljeg modela regulacije prostitucije u Hrvatskoj. Možemo se složiti da trenutačni model regulacije prostitucije u Hrvatskoj nije najbolje rješenje i ne pridonosi smanjenju pojave tog fenomena, a ujedno je i diskriminatoran. U potpunosti neodređene odredbe trenutačne regulative ne dovode do zadovoljavajućih rezultata. Jačanjem glasa feminističkih udruženja i nevladinih udruga sve više dolazi do mijenjanja mišljenja o seksualnim radnicima i smanjenju njihove stigmatizacije. Legalizacija dobrovoljne prostitucije, koja je trenutno regulirana ZPPJRM, dovela bi do poboljšanja položaja seksualnih radnika, ujedno i do izjednačenosti seksualnih radnika s ostalim radnicima te bi im bilo omogućeno korištenje prava kao što su pravo na zdravstvenu skrb, na mirovinsko, na godišnji odmor i drugo. Legalizacijom dobrovoljne prostitucije profitirala bi i država zato što bi seksualnim radnicima, kao i organizatorima bila nametnuta obveza plaćanja poreza. Došlo bi i do smanjenja kaznenih djela koja su usko povezana s dobrovoljnom prostitucijom time što bi seksualni radnici uživali veću zaštitu od strane državnih aparata. Nasuprot tome snažni argumenti protiv legalizacije prostitucije oslanjaju se na moralne i etičke razloge, uz tvrdnje da prostitucija utječe na rodnu nejednakost i doprinosi eksploataciji žena. Na međunarodnoj razini postignuta je suglasnost o nekažnjavanju osoba koje prodaju seksualne usluge te preporuka državama da osiguraju sigurne uvjete rada za seksualne radnike, no unatoč međunarodnopravnim i europskim standardima u Hrvatskoj su još uvijek na snazi odredbe ZPPJRM koje se odnose na prostituciju. No legalizacija se ne bi trebala odnositi na prisilnu prostituciju, naime potrebno je kriminalizirati radnje kojima se osoba prisiljava na pružanje seksualnih usluga. Nitko ne može gospodariti tijelom druge osobe. Osobama koje pod prisilom pružaju seksualne usluge trebalo bi dodijeliti status žrtve kaznenog djela prisilne prostitucije te im osigurati potrebnu pomoć i tretman od strane države. Trenutno važeći Kazneni zakon upravo

sadrži takvu odredbu, no sam naziv čl. 157. KZ/11 – Prostitucija, zakonodavac bi trebao više specificirati tako da je već i samog naziva članka vidljivo da se radi o prisilnoj prostituciji. Trenutno važeći KZ propisuje i kažnjavanje klijenata u situaciji kada je klijent znao, morao ili mogao znati da se radi o prisilnoj prostituciji. Prema statističkim podacima može se reći da je čl.157. KZ/11 mrtvo slovo na papiru, u stvarnosti malo je prijavljenih i procesuiranih počinitelja kaznenog djela prostitucije. Moguće da je tome tako zbog poteškoća kod dokazivanja počinjenja kaznenog djela. U većini slučajeva radi se o većem broju dobro povezanih osoba koje ne ostavljaju tragove. Same žrtve kaznenog djela prostitucije ne prijavljuju počinjenje istog jer u većini slučajeva nailaze na nerazumijevanje od strane državnih aparata te nepostojanje podrške i pomoći. Iako važeći KZ sadrži koliko toliko dobru odredbu o kaznenom djelu prostitucije problem se javlja u njezinoj realizaciji i primjeni u praksi. I dalje je riječ o društvenom tabuu, naime problematiziraju se teme s kojima se prostitucija povezuje, ali ne i izravno sama prostitucija. Autorica ovog rada smatra da je prvenstveno potrebno posvetiti veći prostor raspravama o samoj prostituciji, dopustiti samim seksualnim radnicima iznošenje svojih prijedloga vezanih za pravnu regulaciju u javnost te posvetiti veću pažnju žrtvama kaznenog djela prostitucije. Slijedom svega navedenog nameće se zaključak da je u Hrvatskoj prvenstveno potrebno uskladiti zakonodavstvo, policijsku i sudsku praksu s međunarodnim i europskim standardima za zaštitu ljudskih prava. Također, potrebno je da tema prostitucije postane više zastupljena u javnim politikama kao i da država uspostavi učinkovitiji sustav podrške i pomoći kako za žrtve kaznenog djela prostitucije tako i za seksualne radnike koji se samostalno odluče baviti prostitucijom. Državna tijela trebala bi pružiti mogućnost seksualnim radnicima da se očituju kako o trenutno važećoj tako i o mogućnosti promjene trenutne regulative te uvažiti njihova mišljenja. Ukoliko se Hrvatska odluči za promjenu pravne regulative koja se odnosi na prostituciju potrebno je provesti istraživanja koji model bi najbolje odgovarao upravo Hrvatskoj, a ne kopirati zakon druge države u nadi da će on funkcionirati. Svaki zakon trebao bi biti usklađen s društvom u kojem se donosi, uvažavajući povijest, stavove, mišljenja, mentalitet i očekivanja tog društva.

Literatura

Knjige i članci:

- Garačić, A. (2016). *Kazneni zakon u sudskoj praksi: Posebni dio*. Zagreb: Libertin naklada .
- Henriques, F. (1968). *Historija prostitucije, Knj. 2 : Prostitucija u Evropi i Novom svijetu*. Zagreb: Epoha.
- Henriques, F. (1968). *Historija Prostitucije, Sv. 1: Prostitucija primitivnih, klasičnih i istočnjačkih naroda*. Zagreb: Epoha.
- Heršak, G. B. (1996). Kratki pregled prostitucije kroz povijest. str. 113-124.
- Juras, D., & Filipović, H. (2020). *Komentar Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira sa sudskom praksom*. Zagreb: Informator.
- Kanduč, Z., & Grozdanić, V. (1998). PROSTITUCIJA (nepoželjna tema, kažnjiva radnja i stalna pojava). str. 18-40.
- Klaić, B. (1962). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Zora.
- Kolarec, Đ., & Pamuković, N. (2005). *Prostitucija i trgovanje ženama*. Zagreb: Centar za žene žrtve rata : Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH.
- Kovčo Vukadin, I. (2004). *Suzbijanje trgovanja ljudima*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova.
- Kovčo Vukadin, I., & Jelenić, D. (2003). TRGOVANJE LJUDIMA: KRIMINOLOŠKI I KAZNENOPRAVNI ASPEKT. str. 665-718. Dohvaćeno iz <https://hrcak.srce.hr/87140>
- Krnić, R., Adamović, M., & Radačić, I. (2021). Stavovi stručnjaka/inja o politici regulacije prostitucije u Hrvatskoj. str. 182-207.
- Kuničić, J. (1963). Prostitucija se ne može nazvati potrebnom ni korisnom. str. 76-77. Dohvaćeno iz <https://hrcak.srce.hr/47133>
- Malarek, V. (2006). *Nataše : nova globalna seksualna trgovina*. Zagreb: Prometej.
- Matak, Š., & Vargek, A. (2012). Matak, Šime; Vargek, Ana, Trgovanje ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja – utječe li. str. 59-80. Dohvaćeno iz <https://hrcak.srce.hr/98185>
- Milivojević Antoliš, L., Mihajlović, P., & Štrk, D. (2013). Prostitucija u hrvatskome prekršajnom i kaznenom pravu. str. 284-297. Dohvaćeno iz <https://hrcak.srce.hr/116541>
- Pastović, D., & Željko, D. (2016). Zakonodavni okvir uređenja prostitucije na hrvatsko-slavonskom području 1852. – 1929. str. 29-53. Dohvaćeno iz <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/pravni-vjesnik/article/view/4516/2488>

- Pavlović, Š. (2012). *Kazneni zakon: Zakonski tekst, obrazloženje, poveznice, komentar, sudska praksa*. Rijeka: Libertin naklada.
- Radulović, D. (1987). Prostitucija u Jugoslaviji. str. 130-132. Dohvaćeno iz <https://hrcak.srce.hr/file/229585>
- Šipić, J., Radačić, I., & Baketa, N. (2022). Politike prostitucije u Hrvatskoj: kritička analiza okvira. str. 213-234. Dohvaćeno iz <https://hrcak.srce.hr/file/406276>
- Štulhofer, A., Raboteg-Šarić, Z., & Marinović, L. (2002). *Trgovanje ženama i djecom u svrhu seksualnog iskorištavanja : razmjeri problema i potrebne mjere za suzbijanje trgovanja u Hrvatskoj*. Zagreb: Centar za istraživanje tranzicije i civilnog društva ; Međunarodna organizacija za migracije (IOM).
- Zorko, T. (2006). Ženska prostitucija u Zagrebu između 1899. i 1934. godine. str. 223-241. Dohvaćeno iz <https://hrcak.srce.hr/7696>
- Zorko, T. (2013). *Prostitucija u Zagrebu u prvoj polovici XX. stoljeća : (do početka Drugog svjetskog rata)*. Zagreb: Biakova.
- Željko, D. (2016). Problem prostitucije i njezina zakonska regulacija u europskom okruženju do prve polovine 20.stoljeća. str. 149-175. Dohvaćeno iz <https://hrcak.srce.hr/174766>

Pravni izvori:

Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22). (n.d.).

Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (Sl. list SFRJ 44/76-1392, 36/77-1478, 56/77-1982, 34/84-895, 37/84-933, 74/87-1743, 57/89-1441, 3/90-63). (n.d.).

Prekršajni zakon (NN 107/07, 39/13, 157/13, 101/15, 70/17, 118/18, 114/22). (n.d.).

Zakon o kaznenom postupku(NN152/2008, 76/2009, 80/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014, 70/2017, 126/2019, 126/2019, 80/2022). (n.d.).

Zakon o obrtu (NN 143/13, 127/19, 41/20). (n.d.).

Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira (NN 47/77, 55/89, 30/90, 47/90, 29/94, 114/22, 47/23). (n.d.).

Zakon o radu (NN 93/14, 127/17, 98/19, 151/22). (n.d.).

Zakon o zaštiti osoba koje se bave prostitucijom (Zakon o zaštiti prostitucije – ProstSchG),21.10.2016. (<https://www.gesetze-im-internet.de/prostschg/BJNR237210016.html>). (n.d.).

Sudska praksa:

ESLJP, 60561/14 od 19. srpnja 2018., S.M. protiv Hrvatske.

ŽS u Osijeku, KŽ_290/15 od 26. siječnja 2016..

ŽS u Osijeku, KŽ-290/15 od 26. siječnja 2016..

ŽS u Varaždinu, KŽ-78/16-4 od 23. veljače 2016..

Statistička izvješća i baze podataka:

MUP, G. t. (2020). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2019. godini*. Preuzeto 4. 4 2023 iz https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/Statisticki_pregled_2019_WEB.pdf

MUP, G. t. (2021). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2020. godini*. Preuzeto 5. 4 2023 iz https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Statisticki_pregled_2020_web.pdf

MUP, G. t. (2022). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2021. godini*. Preuzeto 5. 4 2023 iz https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2022/Statisticki_pregled_2021_Web.pdf

MUP, G. t. (2023). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini*. Preuzeto 5. 4 2023 iz https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf

Državni zavod za statistiku (n.d.). *Popis stanovništva 2021. godine. Stanovništvo prema vjeri, Popisi 2001.-2021*. Dohvaćeno iz <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/popis-stanovnistva/>

Državni zavod za statistiku(n.d.). *Punoljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke od 2019. do 2021*. Preuzeto 15. 4 2023 iz <http://www.dzs.hr/>

Internetski izvori:

Affairs, N. M. (2004). *Purchasing Sexual Services in Sweden and the Netherlands. Legal Regulation and Experiences. An abbreviated English version*. Preuzeto 24. 4 2023 iz <https://www.nswp.org/ru/node/1690>

- Bijelić, M. (5. 12 2021). *Prostitucija je komercijalno silovanje*. (Galaksija) Preuzeto 29. 5 2023 iz https://www.galaksija.hr/tekst/Prostitucija_je_komercijalno_silovanje/1356/1
- Bramham, D. (21. 9 2016). *Outlawing the purchase of sex has been key to Sweden's success in reducing prostitution*. (Vancouver Sun) Preuzeto 29. 5 2023 iz <https://vancouver.sun.com/opinion/columnists/outlawing-the-purchase-of-sex-has-been-key-to-swedens-success-in-reducing-prostitution>
- Crichton, F. (21. 8 2015). *Decriminalising sex work in New Zealand: its history and impact*. (Open democracy) Preuzeto 29. 5 2023 iz <https://www.opendemocracy.net/en/beyond-trafficking-and-slavery/decriminalising-sex-work-in-new-zealand-its-history-and-impact/>
- Gordon, E. (3. 8 2017). *Prostitution decriminalized: Rhode Island's experiment*. (Why) Preuzeto 29. 5 2023 iz <https://why.org/articles/prostitution-decriminalized-rhode-islands-experiment/>
- Jun, J., & Šestić, B. (22. 2 2014). *Kineski problem s prostitucijom*. (Made of minds) Preuzeto 29. 5 2023 iz <https://www.dw.com/hr/kineski-problem-s-prostitucijom/a-17449647>
- Klein, R. (16. 2 2021). *Ostaje li Njemačka „bordel Europe“?* (Made for minds) Preuzeto 29. 5 2023 iz <https://www.dw.com/hr/ostaje-li-njema%C4%8Dka-bordel-europe/a-56577268>
- Marina. (6. 12 2012). *Djevojke u prostituciju ulaze sve mlade*. (Srednja.hr) Preuzeto 29. 5 2023 iz <https://www.srednja.hr/novosti/djevojke-u-prostituciju-ulaze-sve-mlade>
- Pliley, J. (20. 11 2018). *Prostitution in America*. *American History*. (Oxfordre) Preuzeto 29. 5 2023 iz <https://oxfordre.com/americanhistory/display/10.1093/acrefore/9780199329175.001.0001/acrefore-9780199329175-e-121.jsessionid=6E95EE49FA97E388624672C70B8D81FC?rskey=1g0XuE>
- Porter, E. (n.d.). *Prostitucija u Njemačkoj*. (Traasgpu) Preuzeto 29. 5 2023 iz <https://hr.traasgpu.com/prostitucija-u-njemackoj/>
- Prostitution policy in Sweden*. (12. 11 2022). (Swedish gender equality agency) Preuzeto 29. 5 2023 iz <https://swedishgenderequalityagency.se/men-s-violence-against-women/prostitution-and-human-trafficking/prostitution-policy-in-sweden-targeting-demand/>
- Trust, M. L. (4. 11 2020). *Tracing The History Of Prostitution And Sex Trafficking In India*. (youthkiwaaz) Preuzeto 29. 5 2023 iz <https://www.youthkiwaaz.com/2020/11/tracing-the-history-of-prostitution-and-sex-trafficking-in-india/>
- Webster, M. (n.d.). *Dictionary*. Preuzeto 9. 4 2023 iz <https://www.merriam-webster.com/dictionary/stuprum>
- White, S. (n.d.). *Pravna prostitucija u Nevadi*. (Traasgpu) Preuzeto 29. 5 2023 iz <https://hr.traasgpu.com/pravna-prostitucija-u-nevadi/>